

interna izdaja

Nas glas

GLASILO KOLEKTIVA DELAMARIS
I Z O L A

LETNIK II

ŠT. 5

VSEBINA

Avgust Brezavšček: K prazniku Dneva republike	1
Tihomil Javoršek: Vloga sindikata v Kombinatnu	2
Zvonko Grahek: Poslovanje v III. tromesečju uspešno	3
Avgust Brezavšček: Delavski svet je sklenil	3
Avgust Brezavšček: S sej upravnega odbora	7
Karl Cuder: Pripravljalni postopek za novi tarifni pravilnik	9
Avgust Brezavšček: Kaj je razpravljaj ObLO	11
Avgust Brezavšček: Trije racionalizatorji	13
Italo Delloro: Iz zgodovine našega mesta	14
Ado Makarović: Ali je leto 1960 res 150-letnica konzerv?	15
Miro Banovac: Sprejemamo nova pravila za počitniški dom	17
Alojz Hudales: Postopki konzerviranja	19
Ado Makarović: Mednarodni sejem rib v Bergenu	21
Ado Makarović: Salvo pesca	22
Ado Makarović: Naše nazivje delovnih mest	25
Boris Grebenc: Izidi delavskih športnih iger v Izoli	25
Ado Makarović: Simon Rutar o Izoli	27
Miro Banovac: Vprašanja in odgovori	28
Avgust Brezavšček: Zorko Dežjot	30
Miro Banovac: Disciplinski organi poročajo	30
Miro Banovac: Iz personalne evidence	31
Viktor Šinkovec: Kompetence	32
Avgust Brezavšček: Spominska nagradna križanka — Dopolnjevanke	

K PRAZNIKU DNEVA REPUBLIKE

Jesen leta 1943 je bila ena najbolj razgibanih in polna doživetij. Kapitulacija Italije je bila že za nami in zahodni zavezniki se že bojujejo na italijanskih tleh. Rusi so premaknili fronto na črto Vitebsk—Korosten—Dnjeper—Stalino—Taganrog—Črno morje. Na naših tleh se je narodnoosvobodilno gibanje močno razmahnilo ter se po kapitulaciji Italije vsestransko okrepilo. Osvobojena so bila nova obširna področja, predvsem v Dalmaciji z otoki, v Bosni, Srbiji, Liki, Kordunu in Sloveniji. Nemci so v tem času začeli šesto sovražno ofenzivo, hoteč zatreti osvobodilni boj, ki je v tem času dobival oblike vse resnejše faze našega boja. Iz Grčije so pripeljali velike okrepiteve, tako da je nasproti 300.000 borcem, kolikor je štela naša partizanska vojska, stalo 700.000 sovražnih vojakov. Toda borba se je nadaljevala, armada je rasla, z njo vred pa ljudska oblast, za katero je prav v tem času nastopilo novo obdobje, kajti potreba in dosežena vojaška in politična situacija sta narekovali nove ukrepe: formirati centralni organ ljudske oblasti, ki naj bi koordiniral in usmerjal nadaljnje delo. Po vsej okupirani Jugoslaviji, v osvobojenih in neosvobojenih ozemljih, so bili zbori ljudskih odposlancev (pri nas Kočevski zbor meseca oktobra 1943). Na teh zborih so predstavniki najširših ljudskih množic izvolili delegate za drugo zasedanje AVNOJ.

Dne 29. novembra tega leta so se v malem bosanskem mestecu Jajcu zbrali vsi odposlanci na drugo zasedanje AVNOJ z namenom, da vskladijo oblike naše ljudske oblasti s situacijo v deželi in da postavijo začasno vladno. Tedaj je bilo v Jajcu zbranih 240 delegatov-odposlancev, ki so izvolili 65-članski NKOJ (Nacionalni komite narodne osvoboditve Jugoslavije). Ta največji organ naše ljudske oblasti je na tem zasedanju sprejel vrsto pomembnih napotkov, navodil in sklepov za svoje nadaljnje delo. Sklepi tega zasedanja niso bili važni samo za nas Jugoslovane, pač pa so bili to sklepi svetovnega pomena, saj so govorili o družbeni ureditvi pomembne balkanske države. Med drugim je

jugoslovansko ljudstvo po svojih predstavnikih uveljavilo težnjo, da si bodo naši narodi sami odločali o svoji obliki vladavine, da se kralj Peter ne sme več vrniti v domovino, da bo nova Jugoslavija urejena na demokratični in federativni osnovi. Sprejeli so še vrsto drugih sklepov, ki so izpopolnili dejavnost mlade ljudske oblasti. Na tem zasedanju je tudi vrhovni komandant tovariš Tito dobil na predlog slovenske delegacije naziv »maršal«. Prav ti sklepi, ki so bili sprejeti na drugem zasedanju AVNOJ, in njihovo dosledno izvajanje so omogočili narodom Jugoslavije, da so lahko uresničili vse tisto, kar so želeli in po čemer so hrepeneli že stoletja.

Delegati na tem zasedanju niso razpravljali samo o stvareh strogo vojaškega značaja, čeprav je bilo to v času, ko je bila revolucija v največjem razmahu. Rešili so vrsto vprašanj s področja služb in dejavnosti v zaledju, kot so zaščita prebivalstva, socialna in zdravstvena vprašanja, ureditev trgovine in prometa. Tako je z razvojem naše narodnoosvobodilne vojske rasla tudi ljudska oblast, ki je od malih krajevnih narodnoosvobodilnih odborov imela svojo instančno pot do začasne vlade — NKOJ.

Temelji, ki so bili postavljeni novi Jugoslaviji prav na tem zasedanju, in sklepi, ki so bili tu sprejeti, so v temeljih spremenili predvojno politično gospodarsko življenje in kakor pravi pisatelj Cankar — iz naroda hlapcev je postal narod gospodarjev. Prav na teh osnovah smo gradili nove družbene odnose tako v vojnem kakor tudi povojnem času.

Družbena lastnina proizvodjalnih sredstev, družbeno samoupravljanje, socializacija našega podeželja in tako dalje so dragocene pridobitve, na katere smo lahko upravičeno ponosni, saj ni nikjer na svetu dežele, kjer bi se tako hitro in tako dosledno uresničevali nauki in napotki velikih učiteljev Marxa, Engelsa in Lenina.

29. november je torej rojstni dan države, ki je danes močan činitelj v socialističnem gibanju vsega sveta.

Tihomil Javoršek:

Vloga sindikata v kombinatu

Razumevajoč razvijanje delavskega samoupravljanja kot enega od glavnih nalog komunistov in ostalih naprednih sil v Kombinat, organizacija Zveze komunistov stremi vedno za tem, da iz celotne dejavnosti DS in UO veje borba za razvijanje socialističnih družbenih odnosov in skrb za delavca.

Zaradi tega se danes naši delavci in delavke počutijo kot nova, dialektična enotnost neposrednega proizvajalca v družbeni proizvodnji; ustvarjajo osebni dohodek v svobodnem družbenem delu z družbenimi sredstvi za proizvodnjo, prevzemajo na osnovi direktne zainteresiranosti neposredno skrb in odgovornost, pravice in dolžnosti, skrbijo za razvoj proizvajalnih sil, za akumulacijo, investicije itd. Rezultat vsega tega je ogromni porast proizvodnje in produktivnosti dela (v tovarniških zgradbah, grajenih za primitivno in mnogo nižjo proizvodnjo), kakor tudi mnogo boljše delovne in življenjske razmere vsega kolektiva.

Želim poudariti, da bo tudi v bodoče utrjevanje in nadaljnje razvijanje demokracije v življenju in delu organov delavskega samoupravljanja v našem podjetju ostala stalna naloga vseh pozitivnih sil v kolektivu. V zvezi s tem je nujno potrebno poskrbeti za pogostejše seznanjanje delavcev z delom in poslovanjem delavskega sveta in upravnega odbora, zlasti na sestankih z delavci oziroma po ekonomskih enotah. Ker sem že omenil te osnovne celice podjetja, naj dodam še to, da pri nas sestanki z delavci še niso dobili v vsem tiste fiziognomije pravice in dolžnosti, kakršno bi jim morali dajati v sedanji fazi razvijanja mehanizma delavske samouprave. Sestanki bi morali mnogo več doprinesiti k temu, da bi delavci bolj in vsestransko spoznali probleme, predvsem pa: skupne probleme vsega podjetja, naloge svoje organizacijske enote-oddelka in probleme komune. Zaradi tega bi morali s pravilnikom dela delavskega sveta predvideti način dela, čas sklicevanja, pravice in dolžnosti itd. Prav tako pa je tudi važno določiti, zaradi katerih vprašanj je treba sklicati sestanek delavcev, na vsakem sestanku pa vnesti v dnevni red točko »vprašanja in predlogi delavcev«.

Res je, da se delavci lahko tudi na druge načine seznanjajo z delovanjem delavskega sveta in upravnega odbora: preko sestankov vsega delovnega kolektiva in družbenih organizacij, predvsem pa sindikalne organizacije.

Vse to bi doprineslo k še večjemu razvijanju odgovornosti delavskih organov upravljanja pred volivci za pravilno izvrševanje njihove odgovorne naloge.

V bodoče moramo še več napraviti tudi za razvijanje neposrednega in stalnega sodelo-

vanja delavskega sveta z zborom proizvajalcev ObLO Izola, da bi vsklajevali in usmerjevali obojestranske aktivnosti in še povečali vpliv teh organov. Prav odgovornost delavskega sveta v skupnosti je izredno važna, saj utrjuje vlogo delavskega samoupravljanja tako v upravljanju proizvodnje, pri delitvi dohodka, v tarifni politiki oziroma sistemu nagrajevanja itd. kakor tudi v reševanju vprašanj življenjskega standarda delavcev.

Pravni predpisi niso predvideli form in načina seznanjanja delovnega kolektiva z delom organov delavskega samoupravljanja, ker se je pač smatralo, da bo sama praksa poiskala in dala najboljše oblike. Izkušnje so pokazale, da je bilo to stališče pravilno, čeprav se je pri nas včasih primerilo, da sta delavski svet in upravni odbor šele po daljšem času seznanila kolektiv s svojim preteklim delom. Prav tu ima sindikalna podružnica važno vlogo. Njena naloga je tudi, da se bori za čim širše udejstvovanje kolektiva v upravljanju podjetja. Zaradi tega je »polaganje računa« delavskega sveta delovnemu kolektivu lahko stvar izvršnega odbora sindikalne podružnice; — mislim na prevzem priprav za takšne sestanke in tudi vodenje takšnih sestankov.

Posebno važno je, da se na takšnih sestankih oceni delo delavskega sveta in upravnega odbora, prav tako pa tudi nakažejo smernice za njihovo bodoče delo. To pa ne pomeni, da se posamezna vprašanja, o katerih mora sklepati delavski svet, ne smejo pretresati na sestanku sindikata. Morali bi več napraviti za medsebojno obveščanje med organi delavske samouprave in drugimi organizacijami v podjetju od izmenjave zapisnikov do prisotnosti na zasedanju in do razpravljanja o zadevah, o katerih sklepa delavski svet.

Delovni kolektiv se prav tako lahko seznanja z delom organov samoupravljanja in s celotnim poslovanjem podjetja z objavljanjem zaključkov delavskega sveta in upravnega odbora ter s kratkimi poročili o njihovem delovanju na oglasni deski, preko zvočnikov in našega lista. »NAŠ GLAS« je do sedaj upravičil svoj obstoj. Članki o proizvodni dejavnosti podjetja, o delavskem samoupravljanju, o delu političnih organizacij, preko katerih delavci uveljavljajo svoje pravice v upravljanju podjetja, pa o družbeno-političnem in kulturno-zabavnem življenju pri nas so zelo dobri, informativni in konstruktivni. Iz njih veje vsakodnevno življenje v podjetju, v njih so nanizane naše skrbi, tukaj tolmačijo zanimive dogodke itd. Vse to je prvi pogoj, da lahko dosežemo polno zavest o lastnem aktivnem sodelovanju v življenju kolektiva in pri vseh glavnih proizvodnih in drugih nalogah.

ZVONKO GRAHEK:**Poslovanje v III. tromesečju - uspešno**

Podatki, ki nam jih je posredoval periodični obračun za III. tromesečje, so za podjetje prav ugodni in nam zagotavljajo, da bomo glavne postavke v dohodku tudi na koncu leta dosegli v planirani višini.

Glavni podatki iz periodičnega obračuna za III. tromesečje so naslednji:

	din
Celotni dohodek (realizacija)	3.029.020.000
Poslovni stroški	2.448.538.000
Doseženi dohodek	580.482.000
Poseben delež iz dohodka	85.679.000
Stanovanjski prispevek	14.763.000
Prispevek iz dohodka, ki gre v sklade podjetja	111.073.000
Čisti dohodek	454.646.000
Izvozna premija	6.534.000
	461.180.000

Delavski svet je čisti dohodek razporedil tako:

	din
za osebne dohodke	376.000.000
za rezervni sklad podjetja	26.552.000
za zbirne rezervne sklade	9.740.000
za ostale sklade	48.888.000

Do konca septembra smo dosegli 3 milijarde 29 milijonov 20 tisoč dinarjev realizacije. Ker je po letnem planu predvidena za celo leto realizacija v višini 4.146.000.000 din, smo do konca septembra torej dosegli 71,6 % letne realizacije. To pomeni, da smo za 3,4 % pod rednim doseganjem plana oziroma je realizacija do konca septembra za 143.684.000 dinarjev premajhna. Ker pa vemo, da je v naši stroki realizacija v zadnjih treh mesecih najmočnejša, lahko pričakujemo, da bomo zaostanek v realizaciji do konca leta nadoknadili. Da bi to dosegli, bo morala mesečna realizacija od oktobra do decembra znašati 398.993.000 din. Upajmo, da bo to naši komerciali tudi uspelo.

Av gust Brezavšček:

Delavski svet je sklenil

Sedmi seji delavskega sveta sta poleg članov kolektiva prisostvovala tudi predsednik ObLO Izola tovariš Srečko Vičič in sekretar občinskega komiteja ZK tovariš Jože Buh. Pod prvo točko je tajnik DS seznanil navzoče z zaključki posvetovanja, ki ga je organiziral občinski komite in na katerem so

Doseženi dohodek znaša do konca tretjega tromesečja 580.482.000 din oziroma 61,5 % planirane višine v letnem planu. Doseženi dohodek sestavljajo:

	din
realizirani vkalkulirani osebni dohodek	261.081.000
pozitivne razlike med nabavno in prodajno ceno realizacije	319.401.000
skupaj torej	580.482.000

V primeri z letnim planom znašajo realizirani vkalkulirani osebni dohodki 47,2 % letno predvidene višine, pozitivna razlika v realizaciji pa 81,70 % planirane letne razlike.

Na prvi pogled je viden zelo majhen delež vkalkuliranih osebnih dohodkov. To je rezultat tega, da smo v letošnjem letu močno skrčili delovno silo in da smo v več primerih uspešno mehanizirali posamezne faze proizvodnje.

Zelo razveseljivo je naraščanje pozitivne razlike v realizaciji. Letni plan predvideva 390.836.000 din pozitivne razlike. Do 30. septembra 1960 smo dosegli že 81,70 % planirane višine. Če bo tudi zadnje III. tromesečje tako uspešno, kot so bila dosedanja in če bomo dosegli letni plan realizacije, potem lahko računamo, da bomo v letošnjem letu dosegli okrog 430 milijonov pozitivne razlike. To pa bo velik uspeh za podjetje, ker se bodo na ta način lahko okrepili naši plačni skladi in skladi podjetja, ter bomo na ta način omogočili lažjo izvedbo naših investicijskih nalog v prihodnjem letu, ki ne bodo majhna.

Doseženi uspehi nam torej dajejo popolno priznanje za naš trud in napor, ki smo ga skozi vse leto vlagali zato, da bi spravili poslovanje podjetja na čim uspešnejšo osnovo. Ti uspehi so tudi dokaz, da smo sposobni odkrivati tako imenovane rezerve in so nam lahko tudi obet, da bomo pri svojem delu tudi v bodoče uspešni, če bomo kolektivno in vztrajno znali izkoriščati naše strokovne sposobnosti in materialne možnosti.

se predstavniki gospodarskih organizacij obvezali, da bodo uresničili sklepe, ki so bili sprejeti na občinski konferenci Socialistične zveze v Izoli. Tu je bil namreč sprejet tudi sklep, da bodo vse gospodarske organizacije odstopile enodnevni zaslužek svojih članov, in sicer zaslužek 20. oktobra 1960, ki naj se

uporabi za potrebe družbeno-političnih organizacij. Delavstvu naj se omogoči, da zasluček, ki bo na ta način izpadel, nadoknadi v eni prihodnjih nedeljah. Dalje je bilo govora o režijski grupi za dela na telesno-vzgojnem centru, ki naj se ponovno formira in nadaljuje delo. Ob tej priložnosti so bile pozvane tudi vse politične organizacije v kolektivih, naj bi z večjo mobilizacijo svojega članstva pospešile prostovoljno delo pri graditvi športnega centra. Pri obravnavanju stanovanjskih razmer borcev NOV se je DS strinjal s priporočilom in zaključki konference SZDL, ki pravijo, naj bi vsakdo, ki gradi stanovanjski blok, dal vsaj 25 % stanovanj na razpolago bivšim borcem, ker so njih dosedanje stanovanjske razmere preveč bedne. Za njihovo ureditev smo pa vsi dolžni poskrbeti. S tem je DS sprejel in odobril vse zaključke, sprejete na konferenci, kakor tudi na kasnejšem posvetovanju s predstavniki gospodarskih organizacij in pri tem ugotovil, da smo mnoge od teh sklepov že uresničili.

Ker sta bila na seji prisotna tudi predstavnik komune tovariš Vičič in sekretar občinskega komiteja tovariš Buh, so člani omenili nekatere stvari, ki kvarno vplivajo na odnose med komuno in podjetjem in ki naj se v bodoče odpravijo. Tako si je neki uslužbenec občine dovolil, da je dal garažo, ki je last kombinata, »Gradbeniku«, da jo je ta uporabil za shrambo krompirja. Neki osebi, ki s kombinatom nima nič skupnega, je bila izdana odločba, naj si na zemljišču, ki je last kombinata, postavi svojo stanovanjsko hišo. Ta odločba je bila sicer kasneje umakniena, vendar šele na pritisk kolektiva. Kombinatom je tudi dobil dopis občine, po katerem bi moral porušiti skladišče potrošnega materiala v obratu ARGO, češ da ovira preglednost ceste. Ker so ti primeri po svoji naravi in važnosti takšni, da bi moral o njih razpravljati DS, apelirajo člani DS na prisotne predstavnike komune, naj se take stvari več ne dogajajo. Res je, da so se te stvari drugače končale, kakor so bile postavljene in da so se pravilno rešile, vendar to vnaša brez potrebe v kolektiv nejevoljo. Člani DS so poudarili, da kolektiv razume potrebe komune ter da je za dobrobit komune vselej pripravljen na sodelovanje in žrtve, vendar ne more mimo tega, da nekateri uslužbenci občine povzročajo take neprijetne razprave, in to prav sedaj, ko povsod toliko pišemo o sodelovanju podjetij s komuno.

V nadaljevanju te seje je DS obravnaval predlog UO o pripravljalnem postopku za sprejem novega tarifnega pravilnika ter po daljši razpravi odobril, da se za plače v letu 1961 odobri sklad 615.000.000 dinarjev, od katerega naj se 602.000.000 din uporabi za plače, 13.000.000 pa naj ostane v rezervi.

Na predlog investicijske komisije je DS odobril razne nabave.

Za skladišče zelenjave:

štiri brzoparilnike (domače proizvodnje)	180.000 din
en transportni trak (domače proizvodnje)	140.000 din
dva vozička za interni transport (domače proizvodnje)	125.000 din
Za oddelek paradižnika: elektromotor za črpalko odpadne vode	65.000 din
Za oddelek svežih rib v obratu »Iris«: ventilator za sušilni trak	35.000 din
Skupaj	545.000 din

Te investicije so utemeljene in nujno potrebne; da lahko izkoristimo vso zmogljivost skladišča zelenjave; da nadomestimo elektromotor za črpalko odpadne vode, ki je že tako dotrajal, da ne ustreza več svojemu namenu; da zamenjamo ventilator za sušilni tunel, ki ima mnogo premajhno kapaciteto, z novim, večjim.

Dalje je DS obravnaval odpise in dobrih odpis vseh artiklov, navedenih v zapisniku komisije za kontrolo zalog z dne 14. 9. 1960. Prav tako je odobril odpis papirnatih vreč in 2700 pladnjev za ribe, ki so že dotrajali.

Na predlog komisije za investicije je DS odobril tudi odpis dotrajanih miz in klopi, kadi za slane ribe, lesenih zabojev itd. ter vse skupaj odstopil sindikalni podružnici, ki naj to kot drva razdeli članom kolektiva.

Pri obravnavanju odpisov je DS ugotovil, da izgublja mnogo časa na sejah, ko posluša dolga poročila in naštevaje drobnih predmetov za odpis. Zato je sprejel sklep, naj se v bodoče izvršijo odpisi brez odobravanja DS v vseh tistih primerih, kjer se izmet ali kalo gibljeta v dopustnem odstotku. Te odpise bo v bodoče izvrševalo računovodstvo samo na predlog komisije za kontrolo zalog.

Na predlog komisije za individualne premije je DS odobril nagrado racionalizatorjem in novatorjem.

Tovariš Tomo Karačič je dosegel racionalizacijo pri uporabi bele pločevine; napravil je nov raspored pri rezanju dnov za doze club à décollage od 127 gr. Prav tako je z novim rasporedom prihranil tudi na beli pločevini pri rezanju obodov za antipasto. To njegovo zamisel sta uspešno izvedla vodja oddelka pločevinaste ambalaže tovariš Italo Dellore in vodja izmene oddelka tovariš Matko Ogrizek.

Poleg navedenega je Matko Ogrizek napravil tudi pripravo in naštudiral postopek za hitrejšo kontrolo praznih doz.

O izumu tovariša Gvida Trebca smo pisali že v zadnji številki »Našega glasa«. DS mu je ob tej priložnosti priznal tudi nagrado. Po daljši razpravi, v kateri so člani DS obravnavali omenjene racionalizacije z vseh strani, je bil nazadnje sprejet sklep, da se Tomu Karačiču dodeli nagrada 108.750 din,

Italu Delloru nagrada 21.150 din, M. Ogrizku 19.600 din in Gvidu Trebcu 50.000 din.

Že prejšnji DS je sprejel pravilnik o poslovanju z osnovnimi sredstvi, ki pa je imel to pomanjkljivost, da ni predvidel ničesar proti kršilcem tega pravilnika. Zato ga je DS dopolnil s členom 23., ki pravi:

»Disciplinska komisija podjetja je dolžna, da na podlagi pismene prijave obravnava in kaznuje kršitelje odločb tega pravilnika.«

Člen 24. pa pravi:

»Za kršitev tega pravilnika se kaznujejo:

a) kršitelji določb 4. in 7. člena z denarno kaznijo od 2000 do 5000 din,

b) kršitelji določb 15., 20. in 22. člena z denarno kaznijo do 2000 din.«

Ker pa je marsikdo že pozabil, o čem govorijo ti členi, ki so sedaj zavarovani z denarno kaznijo, jih tukaj ponavljamo:

4. člen

Nihče ne sme nabaviti osnovnega sredstva brez odločbe o nakupu, ki jo izda DS oziroma UO in glavni direktor v okviru svojih pooblastil ali pred izdajo te odločbe. Pred izdajo te odločbe se lahko sklepajo le pogojno nakupne pogodbe.

Ponudbe za nabavo osnovnih sredstev zbira tehnični sektor po direktivah tehničnega direktorja. Osnovne stike s proizvajalci osnovnih sredstev izvrše strokovnjaki tehničnega sektorja, kot jih določi tehnični direktor. Končno izbere ponudbe za nabavo osnovnih sredstev strokovna komisija za osnovna sredstva. Na podlagi te odločitve opravi vse potrebne komercialne posle nabavni oddelek komercialnega sektorja.

Če se kupuje osnovno sredstvo z večjo ceno od 100.000 din, mora biti kupna pogodba sklenjena v pismeni obliki in mora vsebovati vse bistvene sestavine kupne pogodbe.

7. člen

O prodaji osnovnih sredstev odločajo organi, kot je določeno v 1. členu tega pravilnika.

DS sklepa o prodaji osnovnih sredstev na podlagi pismenega predloga strokovne komisije za osnovna sredstva. V tem predlogu morajo biti navedeni razlogi za prodajo, stanje osnovnega sredstva, nabavna in sedanja vrednost osnovnega sredstva in okvirna cena, za katero bi se dalo osnovno sredstvo prodati. Predlog mora vsebovati navedene podatke zaradi tega, da DS lahko sklepa o umestnosti tega predloga.

Odločba o prodaji osnovnih sredstev mora biti izdana v pismeni obliki.

Za osnovno sredstvo odgovarja tista organizacijska enota, ki ga stalno uporablja pri izvrševanju svojih nalog in ima vpisanega v inventarno knjigo. Tista osnovna sredstva, ki so izven uporabe posameznih organizacijskih enot (zgradbe kot celota, operativne površine in podobno) ter tista osnovna sred-

stva, ki jih posamezne organizacijske enote uporabljajo le posredno (instalacije vode, pare, elektrike itd.), spadajo v kompetenco odgovornosti vzdrževalne službe.

Vodje organizacijskih enot, kot so določeni v pravilnikih posameznih sektorjev, so osebno odgovorni za pravilno uporabo ter ustrezno stanje (čiščenje, mazanje) osnovnih sredstev, s katerimi je posamezna organizacijska enota zadolžena. Vodje organizacijskih enot morajo svojo osebno odgovornost za osnovna sredstva prenesti na tiste podrejene, ki z osnovnimi sredstvi neposredno upravljajo.

20. člen

Osnovna sredstva se praviloma ne smejo premeščati izven oddelka, niti v oddelku samem. Tista osnovna sredstva, ki so kakorkoli pritrjena, se smejo premestiti samo po predhodnem dovoljenju tehničnega direktorja. Premična osnovna sredstva se smejo premeščati brez predhodnega dovoljenja samo v okviru oddelka.

Kadar gre za popravilo osnovnega sredstva, ki je povezano s premikom osnovnega sredstva v okviru kombinata, ni potrebno dovoljenje tehničnega direktorja, temveč zadostuje predhodna soglasnost vodje vzdrževalne službe.

Kadar mora osnovno sredstvo popraviti tretja oseba, je treba uporabljati isti postopek, kakor ga določa 4. člen v zvezi z nabavo osnovnega sredstva.

22. člen

Ko gre za premeščanje osnovnega sredstva izven oddelka, je v vsakem primeru obvezno izstaviti predpisani dokument v obliki izdajnice osnovnega sredstva.

Izdajnica se sestavlja v 4 izvodih, od katerih sta prva dva izvoda namenjena knjigovodstvu osnovnih sredstev, tretji izvod prejme prevzemnik osnovnega sredstva, četrti izvod pa ostane organizacijski enoti, ki je osnovno sredstvo izločila in je dolžna naslednji dan po premestitvi osnovnega sredstva prva dva izvoda izdajnice izročiti knjigovodstvu osnovnih sredstev.«

Da bi tarifna komisija pri izdelavi novega tarifnega pravilnika čimbolje opravila svoje delo, je DS imenoval vanjo še štiri tovariše, in sicer:

glavnega direktorja kombinata, vodjo vzdrževanja tovariša Teodora Čoka, normirca Emila Puglja in varnostnega tehnika tovariša Iva Hajška. Na predlog UO je DS dopolnil program izobraževanja in vnesel v ta program tudi obiskovanje izrednega študija v Kopru, ki ga organizira Strojna fakulteta iz Ljubljane.

Prav tako je DS odobril celoten program za Teden varnosti in stroške 68.750 din, ki bodo nastali z izvajanjem tega programa, kakor je predlagal UO.

Na predlog glavnega direktorja bomo razširili našo plantažo in zasadili še 6000 raznih sadik, predvsem marask; na pobočju pa, kjer za te ni ugodne zemlje, bomo zasadili borovce. To saditev bodo lahko v zimskem času, ko ni ribolova, opravili naši ribiči, s čimer bo rešen tudi problem njihove zaposlitve v mrtvi sezoni.

Na 8. seji je DS najprej obravnaval obračun III. tromesečja in ga po daljši razpravi odobril v celoti. O tem obračunu je v tej številki poseben članek.

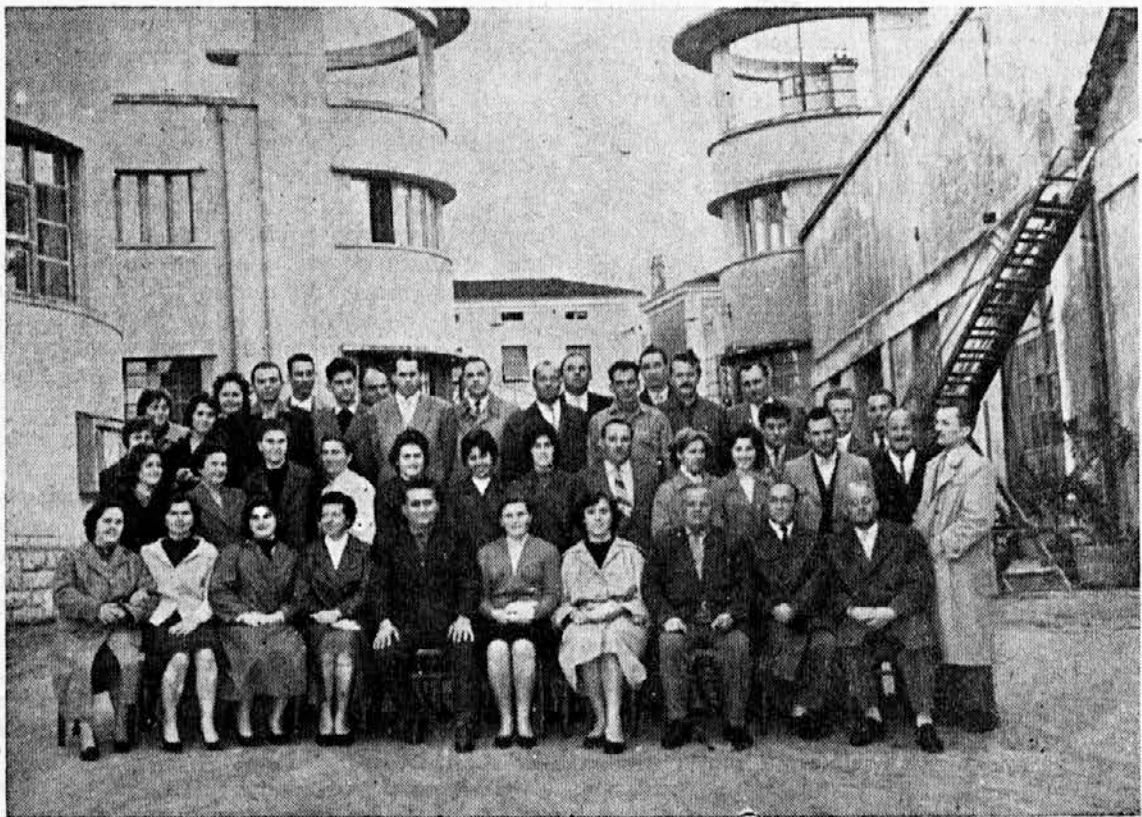
Po potrditvi obračuna je bil sprejet tudi sklep, naj se pred praznikom republike izplača akontacija na končni obračun osebnih dohodkov v višini enomesečne plače za vse člane kolektiva, obračunajo in izplačajo naj se tudi premije po vseh pokazateljih rentabilnosti.

Sprejet je bil tudi sklep, naj se odpisujejo nekurantne garniture za zaboje v skladišču ARGO in IRIS, kakor tudi 127 kg očetne kisline, ki je bila pomotoma vknjižena. Odpisane so bile tudi nekatere omotnice v skladišču pisarniškega materiala in 6,15 kg sira.

V komisijo za norme je bil imnovan tov. Stanko ŠKAPIN.

Na 9. seji je DS obravnaval dotacijo kombinata DPD »Svobodi« Izola, ki je zašla v finančne težave in ima več nepravilnih računov še iz preteklih let. Ti dolgovi so nastali zato, ker niso bile izpolnjene obljube, obveze in predvidevanja DPD »Svobodi« Izola od tukajšnjih podjetij, organizacij itd. V obširni razpravi je sodelovalo veliko število članov DS, ki so poudarjali, da je dejavnost »Svobode« treba podpreti ter ji tudi s finančnimi sredstvi zagotoviti razvoj. O dosedanjem delu »Svobode« so člani DS govorili pohvalno ter odobravalni njeno dosedanje delo. Pomisleki so bili le glede gospodarjenja in razporeditve tistih sredstev, ki jih podjetja vlagajo v splošne družbene koristi v okviru komune, od katerih pa »Svoboda« premalo prejme glede na njeno družbeno vlogo. Zato so sklenili, da nakažejo DPD »Svobodi« Izola milijon dinarjev za kritje njenih potreb s pogojem, da dobi kombinat pojasnilo, koliko so dala tudi ostala podjetja in kako so bila uporabljena sredstva, ki so jih podjetja dotirala v javne namene v zadnjem letu.

S tem je DS pokazal polno razumevanje in skrb za razvoj naše kulturnoprosvetne dejavnosti in varčnega gospodarjenja s sredstvi, ki so mu zaupana.

Delavski svet in upravni odbor kombinata Delamaris

Avgust Brezavšček:

S sej upravnega odbora

12. sejo je upravni odbor začel z obravnavanjem pripravljalnega postopka za spremembo novega tarifnega pravilnika ter pripravil predlog za delavski svet.

Za zobotehnika, ki bo delal v naši zobni ambulanti, je UO določil stanovanje v enem od dveh blokov, ki sta sedaj v gradnji.

Ker imamo v kombinatu več delovnih mest nezasedenih zaradi tega, ker nimamo stanovanj za tiste ljudi, ki naj bi ta delovna mesta zasedli, je UO določil, naj se za ta delovna mesta rezervira pet stanovanj v novih blokih.

Tovarišu Dragu Lenčku se dovoli vselitev v stanovanje, ki ga bo izpraznil inž. Branko Rottar.

Tovarišu Juliju Rupniku naj se izplača razlika, ki je nastala med prejeto hranarino in hranarino, ki bi jo prejemal, ako bi se kilometrino štela v osnovo za izračun hranarine ob njegovi nesreči. Kilometrino je namreč tudi oblika osebnega dohodka, ki pa v tem primeru ni bila upoštevana in je bil tovariš Rupnik brez svoje krivde oškodovan pri hranarini.

Ker se naša propagandna ekipa poslužuje telefonske zveze z vodjo propagande tudi v popoldanskem času in to preko privatnega telefona tovariša Sancina, bo stroške teh pogovorov plačal Kombinat.

Ljubljanska fakulteta za strojništvo je v Kopru organizirala izreden študij za strojne inženirje. Vsa predavanja bodo popoldne in zvečer, tako da je študij omogočen poleg rednega dela. Ta študij, ki je nastal z novo šolsko reformo, je razdeljen v tri stopnje. Vsaka od teh stopenj je zaključena celota in daje absolventu, ki jo uspešno zaključi, tudi naziv. Prva stopnja daje naziv »obratni inženir«, druga »diplomirani inženir«, tretja »specializirani diplomirani inženir« za posamezno področje te dejavnosti. V Kopru je dana možnost študiranja prve stopnje in bo trajal študij tri leta. Stroški šolanja bodo znašali po predračunu okrog 40.000 din na leto, to je za celoten študij prve stopnje (obratni inženir) 120.000 din. Ker je ta oblika pridobivanja izobrazbe ugodna za podjetja in slušatelje, je UO mnenja, naj DS razširi naš program izobraževanja delavcev tudi na to izobraževanje; na ta študij pa naj pošlje tovariša Iva Hajška.

Pri založbi »Borec« bomo kupili 3 knjige s tematiko iz naše revolucije, in sicer: »Žita zorijo«, »Viharni časi« in »Preživela sem taborišče smrti«; vse tri knjige stanejo 3700 din.

Tov. Boris Grebenc naj potuje v Vzhodno Nemčijo ter pri firmi Dia-Nahrung zaključi pogodbo za prodajo ribjih konzerv v zadnjem tromesečju, obenem pa naj v Zahodni

Nemčiji pri firmi Langenmaier v Münchnu uredi vprašanje dobav po zadnjih zaključkih.

Tovariš Zvonko Grahek, vodja gospodarsko-računskega sektorja, naj potuje v Švico zaradi strojev in naprav, ki jih bomo tam nabavili za proizvodnjo živil v prahu, ter pri firmi VAVEY sklene in podpiše pogodbo.

Tovarišu Vinku Buonassisiu je UO odobril dvoletno šolanje na Višji komercialni šoli v Mariboru.

Vodji litografije tovarišu Edvardu Stuchlyju je odobren dodatek za ločeno življenje bruto 10.000 mesečno.

UO je obravnaval ponovno vlogo tovariša Osvalda Gabrijelčiča in sprejel predlog komisije za prošnje in pritožbe, ki je o Gabrijelčičevi zadevi mnenja, da je ta pomotoma izpadel po tarifnem pravilniku iz seznama tistih, ki jim za doseženo kvaliteto pripada nagrada 10.000 din, ki naj se torej izplača tudi Osvaldu Gabrijelčiču.

Pri obravnavanju vloge snažilke iz obrata IRIS je UO ugotovil, da so snažilke v obratu ARGO res dobile ob zadnji akontaciji na končni obračun osebnih dohodkov nekaj nagrad. Te nagrade pa jim je oddelek sam odstopil od svoje kvote, kar ni niti po tarifnem pravilniku niti v duhu načel, ki jih ta pravilnik vsebuje.

Na 13. seji je upravni odbor najprej obravnaval osnutek pravilnika o poslovanju počitniškega doma v Lepenji in hišnega reda v tem domu ter pripravil ta osnutek za razpravo na seji DS.

UO je imenoval komisijo, ki naj sestavi pravilnik o razdeljevanju stanovanj. V to komisijo je imenoval tovariše: Mira Banovca, Tihomila Javorška in Marka Rosanda; sindikalno podružnico bo zastopal v tej komisiji tovariš Bruno Toncetič; enega člana pa bo imenoval aktiv Zveze borcev.

Za oddelek litografije je UO obravnaval predlog komisije za norme ter tudi odobril vse norme, ki jih je ta komisija v sodelovanju s prizadetim oddelkom predlagala. Na tej seji je UO tudi oprostil tovarišico Sandro Moratto plačila 23.400 din, ker je prepoznava oddala 9000 litografiranih vrečk. Imenovana je namreč vzela domov v lepljenje omenjeno količino vrečic, oddala jih je pa potem, ko smo že prešli na pakiranje juhe v vrečke iz alufolije in papirnate litografirane vrečke niso bile več uporabne. Ker pa je ob prehodu na novo pakiranje obstajala še zaloga starih vrečk, ni tovarišica Moratto s tem povzročila Kombinatnu škode in se ji ta netočnost lahko oprost.

Tovarišu Dragu Lenčku, šefu poslovalnice za izvoz, je UO odobril za potovanja v Trst mesečni pavšal 5000 lir. Šoferju osebnega av-

tomobila za enkratno potovanje v Trst 1000 lir; koliko ur mora šoferjevo potovanje trajati, da pridobi pravico do tega zneska, bo UO odločil na prihodnji seji. Ta potovanja in potne stroške za Trst naj neodvisno od gornjega sklepa predvidi novi tarifni pravilnik.

Za Dan mrtvih je treba nabaviti 2 venca, ki ju bodo položili člani kolektiva; enega na spomenik na Trgu padlih, drugega na spominsko ploščo v Morovi ulici. Vence naj nabavi komerciala, za delegacijo in polaganje pa naj poskrbi ZB.

Za vratarje na obeh vratih je treba nabaviti deset zimskih oblek in srajc, ker so sedanje že dotrajale; o barvi, kvaliteti in izdelavi teh oblek naj se komerciala spoznane na vodjo splošnega sektorja.

Na predlog sindikalne podružnice bodo ob krvodajalski akciji imeli dela prost plačan dan vsi tisti, ki bodo ta dan dali kri. To pa ne velja za tiste, ki bodo samo pregledani, kri jim pa ne bo odvzeta; zato naj se ti po pregledu vrnejo na delo.

UO pooblašča glavnega direktorja in tehničnega direktorja, da lahko zvišata delovni čas od 8 do 10 ur dnevno in da predlagata nedelje, ko bomo delali.

Da bi lahko pokrili vsa naročila po predjedi, bi moral ta oddelek izdelati do konca leta 35.000 zabojev predjedi. Ker pa izvršitev te naloge terja od delavcev oddelka maksimalen napor in prizadevanje, se jim bo za trud, ako to nalogo izvršijo, priznala nagrada v višini 5.000.000 dinarjev.

Na 14. seji je UO najprej poslušal poročilo tovariša direktorja, ki je razložil UO težave, ki so nastale z dobavo atlantskega tuna. Po pogodbi bi morali dobiti 8. oktobra eno ladjo in 8. novembra zopet eno ladjo tuna iz Atlantika, česar pa do te seje še nismo prejeli kljub urgenci pri »Astri« v Zagrebu. Zaradi izostanka teh dobav bomo skušali dobiti iz Turčije palamido, vendar turška palamida za nas ni več tako zanimiva, ker se le-tej stalno dviga cena. Tovariš direktor je dalje povedal, da je že sklenjena pogodba za dobavo strojev in naprav za izdelovanje živilskih artiklov v prahu, ter da bomo do konca meseca septembra 1961 dobili iz Švice vse stroje, ki so potrebni za to dejavnost, prvi stroj pride pa že meseca februarja 1961.

Ker nastaja vprašanje, kako bi čimbolj ekonomično izkoristiti našo ekstrakcijo, bomo v kooperaciji s Kmetijskim kombinatom iz Kopra začeli proizvajati nov artikel piretrin. Kmetijski kombinat bo zasadil plantažo z bohačem, to je rastlina, podobna našim marjeticam, ki ima v cvetu neke vrste strup, ki pa škoduje samo mrčesu in se ga zato v ta namen koristno uporabljati. Ker mora biti to cvetje posušeno, da se piretrin z ekstrahiranjem lahko izloči, bomo uredili v naši ekstrakciji sušilnico. Drugih večjih investicij

pa za to novo dejavnost ne bo potrebno. Zato je UO pooblastil glavnega direktorja, da nadaljuje z organizacijo predelave bohača ter naj se po potrebi pritegnejo k delu tudi zunanji sodelavci in strokovnjaki.

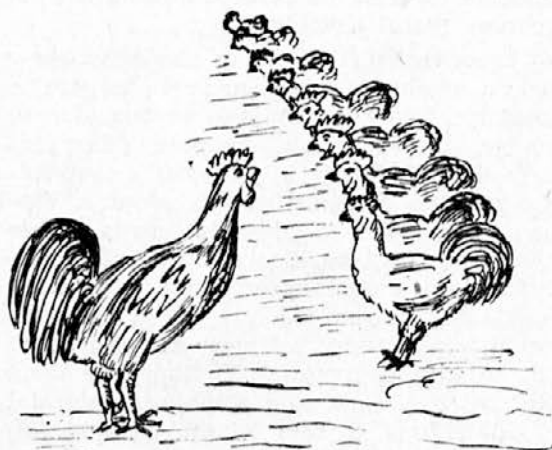
Šef računovodstva tovariš Cijan je poročal o finančnih rezultatih III. tromesečja in UO je po obravnavi tega poročila tudi predlagal DS v potrditev.

Letošnji praznik »Dan republike« bomo praznovali v našem kolektivu tako, da bo sindikalna podružnica organizirala interne proslave v obeh obratih, proslava pa naj bo brez zakuske ali druge pogostitve celotnega kolektiva, ker bi vsi ti stroški bremenili plače prizadetih.

Kakor vsako leto, bomo tudi letos v počastitev republike priredili kosilo za vse naše upokojene, ki so delali pred upokojitvijo najmanj pet let v eni od tovarn, ki tvorijo današnji kombinat. Upokojene naj sprejme v menzi obrata »ARGO« predsednik DS ali UO ter naj izroči ob tej priložnosti vsakemu tudi zavitke naših izdelkov v vrednosti 1.000 dinarjev.

Tehnični direktor Alojz Hudales naj potuje v Nemčijo in Italijo zaradi nabave strojev.

Za naših 20 vajencev, ki posečajo »Ribiško šolo« v Piranu, bomo plačevali za vsakega 8.000 din mesečno, vajenci pa morajo skleniti z našim podjetjem pogodbo.

— Ve ste se odločile za kooperacijo z Delamarisom?

— Da.

— Torej vas bom predlagal za premestitev v plemenski sektor.

PRISPEVKI V ITALIJANŠČINI. Tovariši in tovarišice, ki bi lahko kaj prispevali, pa niso večji pisanja v slovenščini, naj napišejo v italijanščini; prevedli bomo in objavili, če bo le sprejemljivo.

SMEŠNICE. V življenju in torej tudi pri delu se zgodi marsikaj smešnega. Smeh je zdrav. Napišite in pošljite tovarišu Sinkovcu. Kdor zna risati, naj smešnico tudi ilustrira.

Karel Cuder:

Pripravljalni postopek tarifnega pravilnika za kompleksno nagrajevanje

Uvod

Kompleksno nagrajevanje je novi način nagrajevanja kolektiva za dosežene uspehe v proizvodnji in realizaciji. Razen plač po tarifnih postavkah (po času in učinku) zajema novo nagrajevanje pri rednem izplačilu tudi ostale osebne prejemke iz čistega dohodka, katerega je podjetje ustvarilo med letom.

Postopek, kako naj bi se obračunavala masa nove delitve osebnih dohodkov, je podrobno opisan v zadnjem poglavju tega članka, ker moram prej razložiti in prikazati kosmate dohodke, ki jih je podjetje doseglo po zaključnih računih v zadnjih letih.

Kosmati dohodek dobimo, če od realizacije odbijemo poslovne stroške ali nekdanje proizvodne stroške brez plač. Deli se v obvezne prispevke federaciji in politično teritorialnim enotam ter v čisti dohodek. Čisti dohodek pa se dalje deli na osebne dohodke in sklade podjetja (rezervni sklad, sklad skupne porabe in druge sklade).

Do 1957. leta so industrijska podjetja v zaključnem računu (bilanci) izračunavala dobiček in ne — kakor sedaj — dohodek (kosmati). Razlika med tema dvema je ta, da so bile v nekdanjem dobičku samo plače nad tarifne postavke (plače iz dobička), medtem ko so v sedanjem dohodku zapopadene vse plače po tarifnih in nad tarifnimi postavkami. Plače po tarifnih postavkah so pred letom 1957 veljale za vrsto proizvodnih stroškov. Z letom 1958 pa vsi osebni prejemki predstavljajo del dohodka ali drugače povedano: plače se ne delijo več v proizvodne stroške in v plače iz dobička, temveč se kot celotna masa prištevajo h kosmatemu dohodku. Šele spojitve plač po tarifnih in nad tarifnimi postavkami v eno celoto ali maso osebnih dohodkov je dala možnost, da se dosedanji način nagrajevanja zamenja z novim tako imenovanim kompleksnim nagrajevanjem.

Maso osebnih prejemkov, ki je del čistega dohodka, mora kolektiv ustvariti s svojo produktivnostjo in štednjo, toda ne na podlagi ugodnejših cen prodaje in podobno. Vsako povečanje osebnih prejemkov, ki ga kolektiv

ni dosegel po lastni zaslugi, se izloči iz osebnih dohodkov in prenese na sklade podjetja. Iz tega sledi, da tudi posamezni delavec v podjetju ne more brezbrizno gledati, kako se troši material, kako delujejo organizacije dela, kolika je storilnost in kakšna je kakovost izdelkov.

Čeprav so se vsi osebni dohodki spojili v eno celoto že z letom 1958, vendar je posledice dobrega ali slabega gospodarjenja občutilo bolj vse podjetje kot pa posameznik. Pri kompleksnem nagrajevanju bo obratno, ker bodo temelji nagrajevanja tesno povezani s proizvodnjo, realizacijo in z ekonomičnim poslovanjem. Ekonomska enota in seveda vsak član te enote bosta pri osebnih prejemkih občutila vsak zastoj v proizvodnji in razsipnost pri materialu.

Kosmati dohodek, v katerem so zapopadeni tudi osebni prejemki, lahko podjetje v celoti doseže po zaslugi kolektiva. Zaradi ugodnejših cen prodaje in temu podobnih drugih virov dohodkov se kosmati dohodek lahko poveča, vendar to povečanje ne sme dvigniti osebnih dohodkov. Ker je pri našem pripravljalnem postopku za kompleksno nagrajevanje zajeta neokrnjena masa osebnih prejemkov, ki jih izkazuje dohodek, je nujno, da v naslednjem poglavju prikažem gibanje dohodka od leta 1958 do vključno 1959 in na podlagi tega ugotovim, če so res nastali po zaslugi kolektiva.

DOSEŽENI DOHODKI LETA 1958, 1959 IN PLANIRANI ZA 1960

Prikazani dohodki iz leta 1958 so važni zato, ker je bil takrat naš kombinat še deljen v tri samostojna industrijska (Argo, Iris, Ikra) in eno izvozno podjetje (Delamaris), ki je prodajalo v inozemstvo gotove izdelke prvih treh. Kot samostojnim podjetjem je vsem trem tovarnam sicer uspelo povečati investicije in fizični obseg proizvodnje, vendar ne toliko, kolikor je v naslednjem letu dosegel združeni kombinat, ki je razkosana proizvodna sredstva in sile koncentriral ter jih racionalneje izkoristil.

1. Realizacija in kosmati dohodek (obvezni prispevki, skladi in osebni prejemki):

	Realizacija		Kosmati dohodek	
	din	indeks	din	indeks
1958 doseženo	3.274.132.000	100	634.782.000	100
1959 doseženo	3.664.259.000	112	828.503.000	130
1960 planirano	4.226.000.000	129	940.974.000	148

Indeks realizacije nam pove, kako se je ta pospešeno dvigala iz leta v leto, in sicer prvo leto kombinata za 12 % in drugo leto za 17 % letno. Drugače je pri kosmatem dohodku. Tu se je indeks v prvem letu kombinata dvignil kar za 30 %, v drugem letu pa samo za 18 % letno. V primeri z realizacijo se je kosmati dohodek v prvem letu kombinata povzpел le previsoko in daje videz povečanja prodajne cene na trgu. V resnici pa to povečanje izvira iz prodaje odvečnih zalog gotovih izdelkov, ki jih je kombinat nasledil od bivših treh tovarn. Dne 1. janu-

arja 1959 je vrednost vskladiščenih gotovih izdelkov znašala 627,697.000 din ali 100/100. Konec istega leta (31. 12. 1959) se je vrednost zalog gotovih izdelkov zmanjšala za 335 milijonov dinarjev ali za 53 %. To se pravi, da smo v istem letu prodali poleg letne proizvodnje še 53 % vrednosti zalog. Ker je v letu 1960 planirano na osnovi veljavnih cen iz leta 1959, ne more biti govora o kakem povečanju dohodka zaradi konjunktturnih cen.

2. Delitev čistega dohodka na kosmate osebne prejemke in sklade podjetja.

Leto	Osebni dohodek		Skladi		Skupaj čisti dohodek	
	din	ind.	din	ind.	din	ind.
1958	501,782.000	100	26,931.000	100	538,713.000	100
1959	528,344.000	105	113,100.000	420	641,444.000	121
1960	602,820.000	120	179,039.000	660	781,859.000	149

V zgornji tabeli so prikazani osebni dohodki, skladi in skupni čisti dohodek. Omejiti se hočem na razglabljanje samo osebnih dohodkov, ki se najbolj dotikajo predmeta tega članka. Indeks le-teh na tabeli kaže, da so se v prvem letu kombinata povečali za 5 % in v drugem letu kar za 15 %. Vzrok tega skoka navzgor so predvsem ugodni vplivi, ki so prišli v drugem letu po spojitvi štirih podjetij bolj do izraza. Medsebojno razmerje osebnih dohodkov, ki jih kaže tabela, so samo zunanja slika. Povečanje iz leta v leto je v resnici mnogo večje, če računamo, koliki delež odpade na posameznika, ker se je število osebja od leta 1958 do vključno 1959 zmanjšalo za povprečno 335 oseb.

KOMPLEKSNO NAGRAJEVANJE

Sedaj ko vemo, da se doseženi dohodki niso povečali zaradi ugodnih prodajnih cen ali česa podobnega, lahko preidemo na kompleksno nagrajevanje.

1. Ekonomske enote.

Če hočemo izvesti kompleksno nagrajevanje, je nujno, da se podjetje deli na ekonomske enote, kjer so osredotočene iste vrste proizvodnje. Te obstajajo pri nas že od formiranja kombinata, t. j. od lanskega leta.

Ker imamo za izračun mase osebnih prejemkov dve različni osnovi, smo ekonomske enote razdelili v dve skupini:

a) v proizvodne ekonomske enote, pri katerih je osnova za izračun mase osebnih prejemkov dosežena količina proizvodnje;

b) v neproizvodne ekonomske enote, pri katerih je osnova za izračun mase osebnih prejemkov realizacija.

Proizvodne ekonomske enote so: osnovna dejavnost tovarne, kjer skupaj z obratno režijo proizvajajo polizdelke in finalne izdelke.

V neproizvodne ekonomske enote pa spadajo: delavnice, ostali pomožni obrati in upravno-prodajni oddelki.

2. Cenik po enoti proizvoda za proizvodne ekonomske enote.

Cenik določa vrednost dela proizvodnje in obratne režije po enoti proizvoda in je osnova za izračun mase osebnih prejemkov pri proizvodnih ekonomskih enotah. Cenik predpisuje posebne cene dela za vse artikole polizdelkov in gotovih izdelkov.

Cene v ceniku so sestavljene iz čistih osebnih prejemkov, in sicer:

a) iz plač proizvodnje po tarifni postavki;

b) iz plač obratne režije po tarifni postavki;

c) iz presežka norme;

d) do 10 % povečanih cen onim proizvodnim ekonomskim enotam, ki nimajo normirane

e) do 20 % povečanih cen onim proizvodnim ekonomskim enotam, ki nimajo normirane dela;

f) v cenah niso zapopadani letni dopusti, državni prazniki, dodatki za nadurno in nočno delo.

Proizvodne normirane EE imajo različne delovne pogoje. Zaradi tega so se pri nekaterih pojavile nenormalne razlike med povprečnimi plačami na uro. Pri sestavi cenika so morale biti upoštevane te razlike in s korekturo nekaterih cen je cenih nekako stimuliral osebne prejemke. Za omenjeno vsklajevanje so služili razponi, ki so navedeni pod točkama d) in e).

3. Masa osebnih prejemkov proizvodnih ekonomski enot.

Maso osebnih prejemkov proizvodnih EE dobimo, če seštejemo:

a) vrednost dela izvršene proizvodnje (izračunamo jo, če količino proizvodnje pomnožimo s ceno po enoti proizvoda, ki jo določa v ta namen sestavljeni posebni cenik);

b) dodatke za nadurno in nočno delo;

c) letne dopuste;

d) državne praznike;

e) nagrade za znižane planske cene in premije za individualne uspehe pri proizvodnji.

(Višina le-teh je določeni odstotek od seštevka $a + b + c + d$. V tem pripravljalnem postopku je 15 %).

4. Izračun čiste mase osebnih prejemkov proizvodnih EE.

Na podlagi predvidenih in planskih podatkov smo izračunali maso osebnih prejemkov za kompleksno nagrajevanje. Pri kontroli izračunane mase so služili tudi stvarni podatki, ki so bili v tem letu doseženi ali realizirani.

a) Vrednost dela predvidene proizvodnje za leto 1960	din 155,247.954
b) Predvideni dodatki za nadurno in nočno delo	din 3,481.913
c) Plačani letni dopusti	din 8,573.473
d) Plačani državni prazniki	din 4,159.626
e) Znižanje planske cene in premiranje	din 25,719.447
Skupaj čista masa proizvodnih EE	din 197,192.432

5. Izračun mase osebnih prejemkov neproizvodnih EE.

a) Čista masa skupnih osebnih prejemkov neproizvodnih EE je enaka 4,25 % dosežene realizacije. Za leto 1960 bi predvidena masa znašala 170,000.000 dinarjev.

b) V izračunani masi pod a) so zapopadani vsi osebni prejemki neproizvodnih EE: plače po tarifni postavki, presežki norme, dodatki za nadurno delo, oni del kilometrine, ki se šoferjem izplača v breme osebnih dohodkov, in ostali prejemki iz kompleksnega nagrajevanja.

c) V to maso so zajeti tudi vsi osebni prejemki osebja ribiške flote, z izjemo ribičev, ki so plačani po obračunu ulova rib.

d) Sem ne spadajo izplačane provizije trgovskim potnikom ali temu podobne datjave.

7. Struktura mase kompleksnega nagrajevanja ekonomskih enot:

	Proizvodnih EE	Neproizvodnih EE
a) Temeljne plače	100,00 %	100,00 %
b) Presežek norme	9,43 %	6,28 %
c) Dodatki za nadurno in nočno delo	2,51 %	1,53 %
d) Kilometrini šoferjem	0,00 %	1,60 %
e) Povečanje cene po enoti proizvoda	11,57 %	0,00 %
f) Znižanje planske cene	12,35 %	0,00 %
g) Individualne premije	6,17 %	0,00 %
h) Povečanje osebnih prejemkov po obračunu 4,25 % realizacije	0,00 %	26,40 %
Skupaj odstotkov	142,03 %	135,81 %
Skupaj mase din	197,182.432	170,000.000

Avgust Brezavšček:

Kaj je razpravljaj občinski ljudski odbor

Na zadnji seji ObLO je bilo najprej obravnavano obširno poročilo o komunalnem sistemu in delovanju vseh organov te dejavnosti. Tu je bilo namreč ugotovljeno, da je bil dosežen v petih letih komunalnega sistema zelo velik napredek na vseh področjih gospodarsko-političnega življenja; analizirane pa so bile tudi pomanjkljivosti in šibke strani, ki se pri tem delu pojavljajo. Komunalni sistem, ki daje vse upravljanje širokim množicam, narekuje namreč istočasno veliko skrb za izbiro teh organov. Iz poročila o petletnem delovanju teh organov smo slišali, da mnogi tovariši, ki so bili izvoljeni v razne svete, komisije in celo v zbor proizvajalcev, teh nalog niso vzeli dovolj resno, s čimer so povzročali nesklepčnost, neinformiranost in ne-

poznavanje problematike s področja, za katerega bi morali biti tolmači pred svojimi volivci itd. Žal je nekaj od teh tudi iz našega kolektiva in njim so namenjene te vrstice, da bi bili v bodoče o delu svojih odborov bolj na tekočem in tolmačili v kolektivu sklepe in vzroke, ki take sklepe narekujejo, da ne bo napačnih tolmačenj.

Dalje je ObLO sprejel pravilnik, ki bo veljal za dajanje poroštev, ki jih daje ObLO raznim gospodarskim organizacijam in ustanovam. Doslej takšnih pravil ni bilo in se je lahko zgodilo, da je bilo komu dano jamstvo za dvig kredita, ne da bi se ObLO dovolj zavaroval; zato je moral tudi kriti dve anuiteti po 600.000 din za kmetijsko posestvo Marzane. Vseh poroštev, ki jih je ObLO do-

slej dal, je bilo 336.186.000 din; vsi planirani dohodki občine za leto 1960 iz proračuna in skladov pa bodo znašali 426.062.870 din; v letu 1959 pa je bilo realiziranih 285.083.792 dinarjev.

Iz gornjega je razvidno, da je strožji kriterij nasproti prosilcem nujno potreben.

Za stanovanjski blok, ki je bil v letošnji jeseni dograjen, bo najet še kredit v višini 5.950.000 din iz občinskega sklada za gradnjo stanovanjskih hiš. Sredstva se bodo uporabila za zaključna dela na tem bloku, tako da bo ta blok stal brez komunalnih naprav 81.658.139 dinarjev.

Na vlogo podjetja »Riba« je ObLO sprejel sklep, naj to podjetje razširi predmet poslovanja in se razširi še na storitve avtomehanične delavnice, na prevoze blaga z motornimi vozili v notranjosti države in na proizvodnjo in prodajo ledu ter hladilniške storitve.

Dosedanji »Pionirski dom« se ukine in bo v njem Mehanotecnika organizirala pouk iz tehnike za mladino. Stanovanjska skupnost pa bo na terenu organizirala več manjših pionirskih domov oziroma krožkov.

ObLO je tudi sklepal o prevzemu osnovnih sredstev gostišča »Ljudska menza v likvidaciji« in obveznosti, ki izvirajo iz teh osnovnih sredstev. Knjižno stanje osnovnih sredstev je po sedanjih vrednosti 3.674.387 dinarjev, ostalih obveznosti, ki iz teh sredstev izhajajo, pa 3.906.400 din, in sicer: investicijski kredit znaša 2.774.621 din, interno finansiranje iz obratnih sredstev pa 1.131.779 dinarjev. Za občino je ugodneje, da ObLO prevzame ta osnovna sredstva, ker jih bo dodelila novi menzi. Ako bi jih prepustila likvidacijskemu upravitelju, bi se ta sredstva prodala na javni dražbi in bi ne dobili niti polovice sedanje vrednosti zanje, ostanek pa bi bremenil investicijski sklad ObLO. Vsa ta sredstva se takoj izročijo novoustanovljeni »Delavski restavraciji«, ki prevzame tudi investicijski kredit z obrestmi vred, medtem ko bo razlika 1.131.779 din kril občinski ljudski odbor iz svojih proračunskih sredstev.

Občinski ljudski odbor je tudi odobril poravnavo nekaterih drobnih obveznosti v skupnem znesku 537.078 din iz sredstev proračunske rezerve. Ti stroški so:

Okrajnemu svetu Svobod in prosvetnih društev, Koper, kot prispevek za organizacijo III. revije igralskih skupin Slovenije: 150.000 dinarjev;

Okrajnemu gospodarskemu sodišču Koper kot polog za izvedbo prisilne likvidacije Ljudske menze v Izoli: 60.000 dinarjev;

Zavodu za raziskavo materiala LRS za prepis poročila o preiskavi tal za stanovanjske bloke v Izoli: 2510 dinarjev;

Prof. inž. arh. Edu Mihevcu za stroške kopiranja načrtov: 9292 dinarjev;

Projektu, Koper, za kopiranje načrtov: 1050 dinarjev;

Podjetju Iplas, Koper, za kopiranje načrtov: 600 dinarjev;

Poravnalnemu svetu za stroške poslovanja in potnin: 72.000 dinarjev;

Stalni konferenci mest kot prispevek k izgradnji poslovne zgradbe: 10.000 dinarjev;

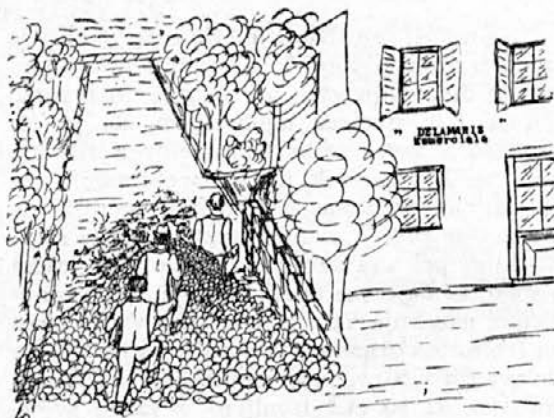
Gradbenemu podjetju »Konstruktor« Piran kot obveznost iz leta 1958 za ureditev kopališča: 231.626 dinarjev.

ObLO je dalje obravnaval vprašanje gostišča »Jadran« in njegovo izgubo, ki znaša za sedaj 1.629.848 dinarjev, ki pa še ni dokončna in se bo dvignila še za preko 700.000 dinarjev. To povečano izgubo predstavljajo plače (173.412 din), obveznosti za anuitete (27.449 din), terjatve stanovanjske uprave za izvršena popravila (477.976 din) ter interno finansiranje osnovnih sredstev (32.695 din). Za zmanjšanje te napovedane izgube ni obetov, ker so dolžniki neizterljivi.

Neizterljivi dolžniki dolgujejo temu podjetju 764.606 din, med temi sta najmočnejša »Ljudska menza v (prisilni) likvidaciji« in »Hotel Riba v likvidaciji«. Torej se računa skupna izguba gostišča »Jadran« 3.000.000 dinarjev. Ker bi bila sanacija preveliko breme za občino, se občinski odbor odloči, naj se izvede prisilna likvidacija.

Odbor je tudi sprejel darilo Silva Korenike iz Kort, šoferja pri tukajšnji Kmetijski zadrugi, ki je poklonil občini 3 ha in 66 arov zemlje.

Na predlog komisije za imenovanje in razrešitev je OILO imenoval za direktorja podjetja »Pivopromet« v Izoli tovariša Avgusta Drnovška, za upravnika obrtnega podjetja »Steklo« pa tovariša Franca Pianetkega, ki je bil doslej vršilec dolžnosti upravnika v tem podjetju.

Nov gradbeni material »Krompirus«.
Primeren za nasipanje cest.
Patent »Gradbenik in Comp.«

Avgust Brezavšček:

Trije racionalizatorji

Poraba bele pločevine predstavlja v kombinatu zelo važno postavko in je med surovinami na prvem mestu, saj je porabimo letno nad 1300 ton. Ker pa to važno surovino uvažamo in ima dokaj visoko ceno, je razumljivo, da je treba s tem materialom kar najbolj varčno in racionalno gospodariti, kajti tako se doseže in poveča dohodek podjetja brez posebnega znoja. To vprašanje je resno razmislil tovariš Tomo KARAIČIČ in se stvari tudi na pravem mestu lotil.

Že v lanskem letu je naštudiral novo distribucijsko listo, to je novo razdelitev dnov za doze v »club-à décollage«, tako da dobimo po novi razdelitvi iz vsakega lista pločevine štiri komade več kakor prej. Po prejšnji razdelitvi smo dobili iz enega lista 32, sedaj pa 36 dnov. Ako upoštevamo, da izdelamo letno okrog 10.000.000 te vrste doz, smo po prejšnji razdelitvi porabili za ta dna 312.500 plošč bele pločevine. Po sedANJI razdelitvi pa dobimo iz iste pločevine 1.250.000 dnov več. Vsako dno stane ca. 8,7 din in je torej prihranek na materialu po gornji racionalizaciji din 10.875.000.— na leto; tako se zniža lastna cena za 1 din pri dozi.

Na enak način je z novo razdelitvijo tovariš Tomo prihranil na materialu tudi pri rezanju obodov za antipasto in nam s tem prihranil 705.712 din.

Za racionalizacijo pa ni dovolj samo ideja;

Listnica uredništva

Vsem *sotrudnikom*. Prosimo, pišite samo na eni strani lista (ne na obeh). Razmaki med vrsticami naj bodo dovolj veliki, da je mogoča korektura. Po možnosti naj bodo prispevki pisani na stroj; če pa je rokopis, prosimo za razločno pisavo.

TISTIM, KI NISO ŠE NICESAR PRISPEVALI. Vabimo vse tovariše in tovarišice k sodelovanju. Vsak prispevek je dobrodošel! Hvala vnaprej!

Pesmice. Kdo bo sledil tovarišu Učku?

Več leposlovja. Zavedamo se, da je ena ali druga številka malo »pretežka« zaradi obravnavanih predmetov, čeprav so nujni, zanimivi in v interesu vseh članov kolektiva. Zato so zaželeni tudi tisti sodelavci, ki nam lahko napišejo črtico, kratko povest, novelo. Glavno je, da je v zvezi z »interesnim krogom« Delamarisa; in ta je zelo širok!

TOŽITE GA!

Pri pregledu kartic dolžnikov na sestanku s potniki je bilo nekaj dvomljivih dolžnikov, za katere so predlagali tožbe. Bilo je soparno popoldne in Milenko je nekoliko zadremal. Reisman je pregledoval kartice in kdaj pa kdaj pohvalil kakega dobrega plačnika, n. pr.: »Glej, glej, kako v redu plačuje 'Trgopromet' Karlovac!« Ko je Milenko slišal imenovati firmo s svojega terena, se je zdrznil in rekel: »Pa ja sam već na prošlom sastanku rekao neka se tuži!«

važna je tudi izvršitev in uresničevanje te zamisli. To sta odlično izpeljala vodja oddelka pločevinaste ambalaže tovariš Italo DELLORE in pa vodja izmene tovariš Matko OGRIZEK, ki sta preuredila stroje in orodje tako, da se režejo dna in obodi po novem sistemu.

Tovariš OGRIZEK pa je napravil še nekaj. Opazil je, da stroj za preizkušanje hermetičnosti doz ni popoln. Postopek namreč zahteva, da se zmoči cela doza, ki jo je treba potem brisati in osušiti, kar terja mnogo dela. Napravo je izpopolnil tako, da ni treba več cele doze pomočiti v vodo, ampak samo spodnji del, s čimer se zmanjša brisanje in sušenje. Delo, za katero so bile prej potrebne štiri delavke, opravita sedaj dve. Tako smo prihranili v lanskem letu 5600 delovnih ur. Tudi to je pomemben prispevek k razvoju in izpopolnitvi naše proizvodnje.

Delavski svet je na zadnji seji obravnaval gornje tri primere in na predlog komisije za individualne premije določil naslednje nagrade: tov. Tomu Karaičiču 108.750 din, tov. Italu Dolloreju za sodelovanje in uspešno izvršitev te racionalizacije 21.150 din, tov. Matku Ogrizku pa za njegov izum pri preizkušanju doz in za sodelovanje pri racionalizaciji tov. Karaičiča 19.600 din.

Naši trije racionalizatorji

Italo Dellore:

Iz zgodovine našega mesta

Pred letom 1880 je bila Izola še majhna vasica s pretežno kmečkim prebivalstvom. Ribičev je bilo malo in še ti so se težko preživljali. Hranili so se skoraj samo z ribami, majhno krajevno tržnico pa so zalagali le ob dobrem lovu.

V zalivčku, kjer stoji naš obrat »IRIS«, je bilo javno kopališče, ki so ga zaradi izredne naravne lepote obiskovali poleti tudi tuji turisti: Francozi in Nemci. Ti so stanovali v veliki zgradbi, priložnostno prirejeni v hotel, kjer ima danes obrat »IRIS« svoj oddelek za filete. Bili so prav Francozi tisti, ki so se pozneje odločili za nakup te zgradbe zaradi njene odlične lege in jo adaptirali za konzerviranje sardin v olju.

Tako je bilo ustanovljeno v Izoli prvo industrijsko podjetje za predelavo rib pod imenom »Francoska splošna družba za živilske konzerve« (Société générale Française de Conserves Alimentaires).

Podjetje je zaposlilo žene in hčerke ribičev, ki so tedaj predstavljali najsiromašnejši sloj prebivalstva, in manjše število kmečkih dninarjev.

Začetek podjetja je bil tako težak, da so voditelji že mislili na likvidacijo, toda zgodilo se je popolnoma drugače: za začetnimi težavami so se pojavili uspehi. Vas je doživela gospodarski napredek. V prometu je bilo vedno več denarja in ribiči so lahko gradili večje čolne, izboljševali zastareli sistem vlečnega ribolova in postopoma uvajali uspešnejši sistem ribolova s stoječimi mrežami (malajdami). Tovarna je lahko absorbirala ves ribolovni plen in ribiči so kmalu spoznali, da smisel njihovega dela ni več v oskrbovanju majhnega vaškega trga, ampak v zalaganju industrije s surovinami. Tako so bili položeni temelji ribiškemu ladjevju, ki je pozneje postalo najmočnejše v Istri.

Ko so lastniki tovarne ugotovili uspeh svoje iniciative, so začeli tovarno večati in uvedli konzerviranje zelenjave, med katero je prevladoval grah. To pa je bilo zanje zopet usodno. Zaradi nezadostnih izkušenj, ali pa malomarnosti, so se pokvarile velike količine blaga in prišlo je do finančnih težav, zaradi katerih je morala stara francoska družba odstopiti svoje zgradbe in naprave družbi »Anglo-Avstrijska banka« (Anglo-Österreichische Bank).

S tem prehodom v nove roke v letu 1886 je tovarna doživela nov napredek, predvsem zaradi velikih naročil konzerv za avstrijsko vojsko.

Medtem sta bili ustanovljeni v Izoli še dve tovarni: »Warhanek« in »Namingher«, tako imenovani po lastnikih z Dunaja. Prva je stala na področju današnjega obrata »ARGO«,

druga pa na mestu, kjer imamo danes oddelek za ekstrakcijo olja v obratu »IRIS«.

Po že omenjenih naročilih za avstrijsko vojsko je podjetje »Anglo-Österreichische Bank« začelo graditi nove objekte: klavnico (sedanje skladišče olja pri oljarni), hlev (sedanje skladišče slanih rib) in druge manjše zgradbe za skladišča (na prostorih, kjer imamo danes skladišče gotovih izdelkov). Živino je tovarna nabavljala v Borštu pri Trstu, kladla pa jo je v svoji klavnici.

Uspehi prvih treh tovarn so izpodbudili tudi domačine. Rezultat je bil ustanovitev tovarne »Degrassi«, ki je imela svoje prostore na mestu, kjer so danes zgradbe podjetij »RIBA« in »MALA OPREMA«. Degrassi, prvi Izolan, je začel delati s pomočjo samo dveh delavcev-vrstnikov. V začetku je predeloval le po nekaj kilogramov rib dnevno v majhni baraki. Vse je opravljal ročno: pločevinke je sestavljal s spajali, ki jih je segreval na majhnem ognjišču. Uspehi Degrassija so bili taki, da je že po nekaj letih zgradil tovarno, ki je bila za tedanje razmere zelo moderna. Po preteku nekaj let je postala Izola, prej majhna in nepomembna vasica, že močan delavski center, kjer so delovali izobraževalni krožki, dve godbi na pihala in krožek esperantistov. Zadnji je važen zaradi tega, ker se je iz vrst njegovih članov oblikovala prva sekcija socialistične stranke, ki se je po razdelitvi te stranke v Livorno leta 1921 prelevila v sekcijo komunistične partije. Po vrsti zelo plodnih let za Izolo je prišlo do usodnega 14. leta. Ko je Avstrija napovedala vojno Srbiji, je dovolila izolskim tovarnam nadaljevati delo. Tako je šlo do leta 1915, ko je stopila v vojno tudi Italija in je bila zaradi njene bližine paralizirana vsaka industrijska aktivnost v teh krajih. Rešilo se je samo podjetje »Anglo-Österreichische Bank«, ki je kot oskrbovalec armade lahko preselilo vse svoje naprave in premostilo svoj kader v Scharlinz pri Linzu na gornjem Avstrijskem, medtem ko so morali »Warhanek«, »Degrassi« in »Namingher« zapreti svoje tovarne in odpustiti svoja osebja.

Nastopili sta beda in lakota. Leta 1917 se je stanje še poslabšalo zaradi velike suše, ki sta jo spremljala kuga in španska mrzlica. Ljudje so umirali na ulicah in tako množično, da so jih morali pokopavati v skupne grobove.

Kakor pa se poleže najhujši vihar, tako se je tudi vojna vihra umirila. Novembra 1918 je s podpisom mirovne pogodbe zavladal v svetu mir, toda tovarne so ostale zaprte do leta 1920 zaradi italijanske okupacije Trsta in Istre. V tem času so se iz Avstrije vrnili kadri »Anglo-Avstrijske banke«, ki so se po-

zneje zaposlili v starih tovarnah z novimi imeni. Tovarna družbe »Anglo-Österreichische Bank« se je preimenovala v »S. A. Conservifici«. Giorgio Sanguinetti je postal lastnik tovarne »Warhanek«, ki je tako prešla v last družbe »Arrigoni«. Podjetje »Degrassi« je postalo »Torregiani«, »S. A. Conservifici« pa si je prilastila tudi prostore »Namingher« in jih je spremenila v skladišča. Pod novimi lastniki so se tovarne še povečale in razširile svoje poslovanje. Angažirana je bila nova delovna sila in montirani novi stroji.

Tovarna »Arrigoni« je začela proizvajati poleg ribjih konzerv tudi svoje predjedi in razne zelenjavne konzerve, po katerih je bila ta družba že znana, potem tudi mesni ekstrakt in kocke za juho. Na ta način je močno prehitela v poslovanju konkurentko »S. A. Conservifici«. V borbi z veliko močnejšimi nasprotniki je leta 1930 propadlo podjetje »Torregiani«, ki je tedaj zaposlovalo približno 500 delavcev, odkupila ga je »S. A. Conservifici«, ki je spremenila njegove zgradbe v skladišča. Istočasno se je »S. A. Arrigoni« razširila z gradnjo velikega novega poslopja, kjer so sedaj naš strojni oddelek, litografija, predjedi i. d.

Nekaj let pozneje so si začela podjetja ustanavljati svoje ladjevje. Prva je začela »S. A. Conservifici«, ki je združila privatne ribolovne objekte in jih opremila z motorji »Ansaldo« po 17 KS. Pripomniti je treba, da je medtem »S. A. Conservifici« že prešla iz rok lastnika Stocka, bogatega tržaškega indu-

strialca židovskega porekla, v roke odvetnika Alessia, fašističnega funkcionarja in skvadrista, ki je užival veliko podporo pri rimski vladi. Alessio je podjetje preimenoval v »Ampelea«.

Ladjevje »Ampelee« je bilo organizirano na avtonomni osnovi, s sedežem v prostorih bivše »Torregiani«, ki se je preimenovala v »Itala«.

Pozneje si je po vzgledu »Ampeleje« organizirala ladjevje tudi »Arrigoni«. To podjetje si je ustanovilo tudi lastno ladjedelnico na mestu, kjer imamo danes tudi mi skladišča, mrežarnico i. d. Leta 1940 je imela »Ampelea« skupno 21 ribolovnih enot, »Arrigoni« pa 17. Poleg tega je »Arrigoni« razpolagala še s prekomorsko floto ladij visoke tonaže, s katerimi si je podjetje prevažalo palamido iz Turčije.

Za časa druge svetovne vojne se je industrijska aktivnost Izole lahko normalno nadaljevala vse do leta 1943, zaradi oddaljenosti od bojišč. Po letu 1943 pa se je proizvodnja ustavila, ko so Nemci omejili ribolov, in tudi zaradi pomanjkanja nekaterih surovin. Nekaj ladij so odpeljali, druge pa zaplenili. Razmere, v katerih so živeli delavci, so postajale vedno težje, kar je pospešilo organiziranje protifašističnih grup, ki so delovale na terenu v sodelovanju s partizanskimi enotami. Naše geslo je bilo: »Pasivni odpor in sabotaža« — vse do osvoboditve!

Osvoboditev pa je prinesla Izoli 29. aprila 1945 JLA.

Ado Makarovič:

Ali je leto 1960 zares stodesetletnica konzerve?

(»Delo« od 26. avgusta 1960: »Jubilej konzerve«)

Govoriti o stopetdesetletnici »konzerve« v polnem pomenu besede je smešna stvar. Saj je domisel ohraniti neko jed, da se ne pokvari, gotovo skoraj tako stara, kakor prva človekova kultura nabiranja v prvi komunistični skupnosti. Človek je star več kot sto tisoč let in se pojavlja v zadnji medleden dobi kot nabiralec. To se pravi, da se sicer še tudi sam »pase« in dene v usta vse kar najde užitnega, toda zbira že tudi na kupčke, na zalogo, torej že hrani. Ne moremo govoriti še o posebni »človeški« inteligenci, ker je ta skrb za zalogo jedi lastna že nekaterim živalim. Niti skrb, da se zaloga jedi ne pokvari, ni še nič posebnega, ker to znajo tudi živali, ki si delajo suha skladišča. Taka skladišča si dela tudi človek, toda razlika pride sedaj: **človek suši svojo hrano predno jo dene v skladišče.** To je človekova prva »konzerva«, posušena na soncu in vetru. Ker nas zanimajo v prvi vrsti ribje konzerve, ugotavljamo, da je tudi ribja konzerva v tej dobi sušena. Ko pa izumi človek ogenj, mu že trije bogovi konzervirajo hrano za zalogo: bog sonce, bog ogenj in bog veter. Kar je sonce posušilo, ali sonce in veter, suši v zadnji fazi »postopka« vročina domačega ognjišča. Tak je postopek tisočletja in tisočletja; pri lovcih, pastirjih in poljedelcih. Se pri starih

Slovanih so vsi trije bogovi važni in sodelujoči pri »konzerviranju« n. pr. žita; sonce Dažbog, veter Stai bog in ogenj Svarog. Le popolnoma suho žito se da hraniti brez skrbi, da bi se pokvarilo.

Pri mesu je bilo le malo drugače, toda odkritje je bilo slučajno. Odpadlo je sonce kot prva faza »postopka«. Pri ribah je nastopila sol kot novo konzervirajoče sredstvo, in tam kjer je rasla oljka, tudi olje (mast kot konzervirajoča snov je bila gotovo že prej znana). S tega vidika je odkritje **Françoisa Nicolaja Apperta** v bistvu le nov način postopka, ki je bil gotovo tu ali tam že davno znan. Z drugo besedo: Appert je uporabil neko staro znanje praktično v obrti. Francoska vojska je potrebovala — vojaško konzervo, in Appert, odličen kuhar in slaščičar, ki je že kot tak stremel za tem, da svoje specialitete čimdalje časa ohrani, je iznašel konzervo hrane v zaprti posodi.

Problem konzerviranja hrane v hermetično zaprti posodi je rešil nepopolno pred njim že Italijan **SPALLANZANI**. Naš Appert pa ga je rešil tako, da ga lahko imenujemo »očeta konzerve« v modernem smislu, in priznamo njegov častni naslov »dobrotnik človeštva«. Napoleonovala vlada je namreč razpisala nagrado 12.000 fran-

kov in imenovala v ta namen posebno »Znanstveno komisijo« že leta 1795, torej trideset let po Spallanzaniju (1765) in štirinajst let predno je Appert nastopil (1809.) — za tistega, ki bi odkril način konzerviranja hrane za dolga razdobja, tako da bo mogoče na njegov način konzervirano hrano skladiščiti in transportirati. Napoleon je potreboval take konzerve za svojo vojsko. Leta 1809 je pred to komisijo Appert dokazal pravilnost svojega načina in prejel razpisano nagrado.

Appertove konzerve so bile v steklenih posodah, ki so bile sposobne za skladiščenje, mnogo manj pa za transporte. Zato je tudi »Znanstvena komisija«, ki je sprejela njegov postopek, v svojem poročilu vladi povdarila to pomanjkljivost. Appertove konzerve v stekleni ambalaži so imele tudi to pomanjkljivost, da so bile steklenke različnih velikosti in oblik, kar je bilo pač v zvezi s tedanjim stanjem steklarstva.

Če čitamo Francoze o Appertu (ki je zanje mimogrede rečeno François, čeprav ga imenujejo Italijani, Španci in Portugalci Nikolaj), se bomo divili tudi Napoleonovi ideji, toda ta je v resnici angleška! Tako nagrado je namreč razpisala »Society of Arts« že leta 1787 in Thomas SADDINGTON je leta 1806 predložil tej družbi poročilo o svojem postopku konzerviranja, ki je bil podoben Appertovemu. Anglija je torej osem let pred Francijo in Saddington tri leta pred Appertom. O kakšnem znanstvenem sodelovanju v tisti dobi torej ni govora, najmanj med Anglijo in Francijo. In vendar! Bila je znanstvena tekma med obema državama zaradi gospodarskega in vojaškega tekmovanja. Saddingtona je premagal Appert, toda njega so zopet Angleži v tisti točki, kjer je bil slab — v ambalaži.

Eno leto po svoji zmagi pred »Znanstveno komisijo« je Appert objavil svoje delo epohalne važnosti pod naslovom: »Le livre de tous les ménages ou l'art de conserver, pendant plusieurs années les substances animales et végétales« (= Knjiga za vsa gospodinjstva ali umetnost konzervirati za več let živalske in rastlinske snovi). Druga izdaja je sledila 1811., prevedena v angleščino, in tretja 1813. Appert torej ni skrival svojega znanja in izuma! Drugače so delali Angleži. Ker Saddingtonov način ni bil dovolj uspešen, je bilo treba poizvedeti, kakšen je Appertov in premagati Francoza — v ambalaži. Še predno je izšla Appertova knjiga je Peter DURAND moral nekaj izvedeti od Apperta, ker istega leta, v katerem je izšlo Appertovo delo, sta Avgust HEINE in Peter DURAND prejela prva dva britanska patenta za konzerviranje živil v pločevinastih posodah. Durand je na to izjavil glede svoje iznajdbe, da »mu je bila sporočena od nekega tujca, ki biva zunaj«. Z ozirom na važnost problemov in velike osebne koristi, ki so bile v zvezi z rešitvijo, ne more biti govora o nekem izumitelju, ki bi svoj izum kar tako sporočal, če tisti inozemec ni bil Appert sam in tisti »zunaj« Francija! Appert je takrat pisal svojo knjigo. Usodno pa je bilo to, da je istega leta, ko je knjiga izšla, in v katerem času je Appert že uporabljal pločevinaste zapore svojih steklenic, Anglija že izdala dva patenta za konzerviranje v pločevinastih škatlah. Ker je druga izdaja že v angleščini 1811. in je tudi njegov način, uporabljen v pločevinkah patentiran v Angliji 1810., ni čudno, če Angleži niso dalje čakali in je tvornica John & Bryan DONKIN že 1812 proizvajala konzerve v pločevinastih dozah. To so bile prve konzerve v pločevinkah. Toda tudi Francozi ne spijo, temveč uporabijo nove pridobitve za konzerviranje najbolj pokvarljivega mesa, to je — rib! Kdaj točno so začeli Francozi konzervirati ribe (v pločevinkah ali steklenkah) ni mogoče določiti, toda deset let pozneje so te konzerve že zelo trajne. PRVEN-

STVO V RIBJIH KONZERVAH V MODERNEM SMISLU GRE TOREJ NA VSAK NAČIN FRANCOZOM! 8. junija 1822. je objavil »Journal de Nantes« članek, ki ga lahko smatramo kot začetek propagande za prodajo ribjih konzerv. Gre za reprodukcijo sporočila kapitana Freycineta, da so ribje konzerve, proizvedene na Appertov način v nanteški tvornici »Josè COLIN« trajale mnogo dalje nad pričakovanje, namreč 30 mesecev nepokvarjene. Ta Colin je torej prvi proizvajalec ribjih konzerv in poleg sardin je njegova tvornica konzervirala še vrsto drugih rib, vendar ne vemo, če so bile posode steklene ali že pločevinaste. Leta 1924 je tvornica konzerv Amieux kupila hišo, kjer je bila ta Colina tvornica in jo izpremenila v muzej konzerve, toda 1943. je ta edinstveni muzej naše konzervne veje porušila bomba.

Angleži so začeli z ribjimi konzervami šele po tistem letu, 1822., ko se je Colina tvornica že izkazala in objavila imenovano sporočilo kapitana Freycineta, i. s. je bila prva njih tvornica ribjih konzerv v Aberdeenu na Škotskem.

Stopetdesetletnico je torej rodil žurnalistični lov za senzacijami in njim sledijo zarna udruženja. V resnici jim gre za 150-letnico iznajdbe pločevinke, odn. registracijo Durandovega patenta, ki nikakor ne pomeni obletnico iznajdbe konzerve, ki gre APPERTU. Prva izdaja njegove knjige istega leta je sicer važna obletnica, vendar ta istoletnost dokazuje prav nasprotno od tega, kar hočejo žurnalisti pokazati. APPERT stoji pred nami v vsej svoji poštenosti, čeprav moramo tudi Angležu DURANDU priznati, da je povedal, da konzerviranje v posodi ni izumil on, temveč »neki tujec«, ki je seveda APPERT. 150-letnico slavi torej pločevinasta ambalaža in ne konzerva.

150-letnica ribje konzerve ne bo, ker leži njeno rojstvo nekeje med 1812 in 1822. 150-letnica konzerve pa je bila lansko leto 1809 — 1959! Točno zgodovinsko vzeto bo obletnica konzerve v pločevinasti dozi šele 1962., to je 150 let po prvi proizvodnji (1812.). S tega vidika, po začetku proizvodnje konzerv, pa pride še prej v poštev leto 1804, ko je APPERT ustanovil svojo tvornico v Massiju. 150-letnica je torej bila že pred šestimi leti, saj konzerva v modernem smislu ni samo v pločevinki, temveč tudi v steklenki.

Pa še nekaj je, kar nam te 150-letnice ne dela simpatične, namreč poudarjanje Angleža napram Francozu in angleške industrije napram francoski, kakor ta razvoj predstavlja n. pr. »Conservas de Peixe«, da gre francoska za angleško, in imenujemo leto 1822. začetek konzerviranja rib v pločevinkah, čeprav je jasno, da je Colina tvornica prodala konzerve kapitanu Freycinetu vsaj 30 mesecev pred tem letom, in da je produkcija morala pričeti vsaj pet let pred 1822., ker prvi proizvodni ribjih konzerv gotovo niso bili še tako dobri, da bi trajali 30 mesecev nepokvarjeni. Končno sta obe produkciji začeli zaradi vojaških interesov in konzerve dolgo niso bile na razpolago v trgovini privatnikom, v Angliji celo do 1830, temveč samo za vojsko in vojaško mornarico. Temu nasprotno pa objavlja Francoz Appert svoj postopek v knjigi za »vsa gospodinjstva« (tous les ménages), torej za privatnike, česar pri Angležih nimamo, ker jih privatnik nič ne briga. Tudi je Appertov način za vsako gospodinjstvo razumljiv in uporabljiv namreč; kuhanje v steklenici »à bagnomaria«, medtem ko stremijo Angleži za pločevinsko posodo, ki gospodinjstvom ni dostopna.

Poglejmo še, kako je o tem informirana naša javnost. Prijatelj me je opozoril na drobno notico iz »Drobiža od vsepovsod« v »Delu« od 26. avgusta, ki glasi dobesedno takole: (podčrtaval jaz):

»JUBILEJ KONZERVE — V Chalonu na Marni se je rodil pred 210 leti Nicolas Francois Appert, ki je prvi konzerviral pripravljene jedi v skatlah iz bele pločevine. Napoleon je proglasil njegov izum za državno tajnost. Šele pred 150 leti je prišel postopek v javnost. Kakor mnogi drugi izumitelji tudi Appert ni imel posebne koristi od svojega patenta, zdaj pa je konzervna industrija v svetovnem gospodarstvu ena zelo pomembnih industrijskih panog.«

Notica je popolnoma napačna, Appert se je rodil leta 1750. v Chaloni na Marni (ne Chalou), torej pred 210 leti. Za Francoze se ta mož imenuje Francois ne Nicolas Larousse in je pravilno v tem, da se držimo Francozov, čeprav ga drugi imenujejo Nikolaj. Francois Nicolas je torej nekak kompromis z ozirom na ostalo literaturo, ne pa Nicolas Francois, ker je živel v približno istem času še en slaven Appert, ki je tudi Nikolaj Appert (Benjamin Nikolaj, r. 1797), ki nima z konzervami nič opraviti, vendar v znanosti mnogo bolj znan, kot pisatelj in filantrop, in je treba oba ločiti prav z imeni: Francois in Benjamin, tretji Appert, ki je v konzervni industriji skoraj tako važen kakor njegov stric Francois Appert, je Raymond Chevalier-Appert, saj je izumil prvi avtoklav. Notica govori o Francoisu Appertu, ki pa ni konzerviral »v skatlah iz bele pločevine«, temveč, kakor smo videli, v steklenkah, čeprav je v poznejših izdajah svoje slavne knjige omenil uporabo bele pločevine, uporabljal pa sam le pločevinaste kapice za zaporo svojih steklenk. **Prav to je zanj značilno**, da je celo v času, ko se je pločevinka že uveljavljala, **ostal pri stekleni posodi!** Mislim, da je to v zvezi z njegovo knjigo, ki je namenjena »vsem gospodinjstvom« in da mu ni šlo za to, da bi proizvajal konzerve v posodah, ki bodo vzdržale dolge vojaške transporte po slabih cestah in na slabih vozovih. Končno je bila njegova posoda za mornarico dovolj močna.

Kar se tiče »državne tajnosti« njegovega izuma, je bila to navadna tajnost, patenta, če je sploh bila. O kakšni tajnosti izuma, pa ne more biti govora, če je že drugo leto po nagradi Appert tiskal svojo knjigo in je, kakor sem zgoraj omenil, izvedel za njegov postopek tudi tisti, katerega izum se letos slavi, Anglež Peter Durand.

Zato je smešen v tej notici tisti, »Šele pred 150 leti... Ta »jubilej« so namreč raztrobili v slavo Duranda in ne Apenta, s čimter se tudi mi ne strinjamo, tega »jubileja konzerve« ne priznavamo in ga ne praznujemo. Tudi datum te notice je sumljiv (26. avgusta), ker Peter Durand je registriral svoj patent prav avgusta 1810.

Pri tem jubileju se poudarja namreč **avgust 1810**, torej ne Appertova knjiga, ki je izšla prej istega leta, temveč da je slavljen edinole on, Durand! Kar se tiče veličine Durandovega izuma, je drugo vprašanje, ki bi ga pojasnila le zgodovina razvoja produkcije pločevine in ki bi po mojem mnenju pokazala, da te veličine sploh ni, ker je uporaba bele pločevine že od prej in da je postopek konzerviranja tudi v taki posodi — Appertov. Zato ima naša notica le v tem pravilno stališče, da poudarja Apperta, toda dosledno tedaj ne bi smela več govoriti o nekem jubileju.

Vse skupaj je časnikarska spretnost izbrati neki datum in obletnico, in ta spretnost je zelo verjetno — angleška, na katero so Francozi odgovorili z Appertom. V razvoju domače konzerve ni nobene obletnice, je ni niti v razvoju industrijske konzerve, temveč jih je sto ali nobene. Način je Appertov izum, pločevinka je Durandova domisljica, manjka pa nam perfekten način zapiranja posode (glej članek tov. Hudalesa, da je šele »leta 1847. Allen Taylor izdelal prve kovinske škatlice z zavitimi in zacimljenimi robovi. Tesnilne gumice pa so uvedli šele proti koncu 19. stoletja«) in še temperatura nad 100° C. Kje je sedaj jubilej industrijske konzerve?

Miro Banovac:

Sprejemamo nova pravila o organizaciji in poslovanju našega počitniškega doma

V preteklih dveh sezonah smo vsi občutili pomanjkljivosti starih pravil, ki so bila pravzaprav le začasna navodila in so zato večkrat povzročala nevspešnost. Skopa določila niso mogla rešiti številnih vprašanj in je zato večkrat nastala negotovost, ki je ovirala pravilno poslovanje počitniškega doma. Po dvoletnih izkušnjah smo se končno toliko naučili, da lahko izdamo predpis, ki naj bi predstavljal čvrsto osnovo pri izpolnjevanju ciljev našega doma. Potrebne bodo seveda dopolnitve in spremembe, ki jih bo narekovala praksa, toda te nam verjetno ne bodo delale posebnih preglavic.

Lepo in prav bi bilo, če bi v našem listu lahko objavili nova pravila v celoti, da bi jih prečital in ocenil v miru doma vsak član kolektiva, vendar je to za sedaj nemogoče zaradi skopo odmerjenega prostora. Moramo se torej omejiti na kratek pregled tistih določb, ki naše člane najbolj zanimajo:

Počitniški dom v Lepeni, ki ga je ustanovil Kombinat z namenom, da nudi članom kolektiva in njihovim ožjim družinskim članom gostinske storitve po čim nižji ceni ter zanje organizira razvedrilo in zabavo v času rednega letnega dopusta, je posebna organizacijska enota družbenega standarda Kombinata s posebnim obračunom in s posebnim tekočim računom pri banki. Posluje sezonsko, in sicer v času, ki ga vsako leto posebej določi upravni odbor kombinata na predlog sindikalne organizacije.

Poslovanje doma vodi upravnik, ki za svoje delo odgovarja splošnemu sektorju, glede materialnega in finančnega poslovanja pa še gospodarsko-računskemu sektorju. Delovno mesto upravnika je sezonskega značaja in ga zaseda oseba, ki jo za vsako sezono posebej imenuje upravni odbor na predlog glavnega direktorja in po priporočilu sindikalne organizacije.

Tudi druga delovna mesta, ki jih predvidevajo pravila: kuharica, ekonom in sobarica, so sezonska. Število oseb na teh delovnih mestih v pravilih ni določeno, pač pa je predvideno, da se to število določi v delovnem in finančnem planu pred začetkom vsake sezone, glede na pričakovani promet. S finančnim in delovnim planom doma se določijo tudi osebni dohodki osebja.

Novost v pravilih je sosvet doma, katerega naloga je, da olajša vzdrževanje hišnega reda in da skrbi za čim boljše harmonijo med osebjem in gosti v času njihovega bivanja v domu. V sosvetu sta poleg upravnika doma še dva člana, ki ju izberejo gosti izmed sebe z navadno večino glasov, in sicer kakor narekujejo potrebe glede na odhajanje prejšnjih in prihajanje novih gostov, da je število članov sosveta vedno polno. Sosvet razpravlja o vzdrževanju hišnega reda, higijene in miru v domu, o morebitnih vpisih v pritožno knjigo in o siceršnjih pritožbah gostov, o prirejanju razvedrila in zabave za goste ipd. Obvezno se mora sosvet posvetovati, kadar bi bilo treba po mnenju upravnika ali drugih čla-

nov sosveta odstraniti iz doma gosta, ki hudo krši hišni red, kakor tudi v primeru, če bi bilo potrebno bistveno spremeniti veljavni hišni red.

Zelo obširne pristojnosti v zvezi s poslovanjem doma ima sindikalna organizacija. Ta določa vsako leto posebej, z odobritvijo upravnega odbora kombinata, pogoje za uživanje ugodnosti v počitniškem domu v mejah, ki jih določajo pravila. Naloga sindikalne organizacije je, da pravočasno obvešča člane kolektiva o možnostih, o storitvah doma, do katerih imajo pravico, o cenah posameznih storitev, o roku, mestu in načinu prijavitelja itd.

Praviloma se uživanje penziona v domu omogoča za najmanj 7 do največ 14 koledarskih dni. Izjeme so dopustne, če jih odobri sindikalna organizacija, in to glede na zmogljivost doma, na večje ali manjše število reflektantov v različnih letnih časih in na finančne možnosti.

Pravila predvidevajo tudi morebitne skupinske izlete ob tedenskem počitku, državnih praznikih in drugih dela prostih dneh.

Praviloma imajo pravico do uživanja ugodnosti v počitniškem domu vsi člani kolektiva in njihovi družinski člani. Ta pravica je lahko omejena le v primerih, kadar zmogljivost doma ne zadošča za zadovoljitev vseh prijavljenih potreb, ali kadar je treba, glede na dinamiko teh potreb, določiti časovno prioriteto. To prioriteto določi sindikalna organizacija, upoštevajoč večjo ali manjšo zaslужnost posameznih članov kolektiva, njihove delovne napore in potrebe po počitku, med enako zaslужnami člani pa njihovo socialno stanje. Člani drugih kolektivov občine Izola lahko uživajo storitve našega doma le izjemoma, če zmogljivost doma presega potrebe kombinata in če tako odloči sindikalna organizacija.

Cene za penzijske gostinske storitve počitniškega doma se določijo za vsako sezono posebej ob upoštevanju materialnih stroškov in osebnih dohodkov osebja na podlagi delovnega in finančnega plana po predvidenem številu penzionov v teku sezone.

Pri določanju cen sodelujejo: upravnik počitniškega doma, predstavnik sindikalne organizacije, vodja splošnega sektorja in vodja gospodarsko-računskega sektorja. Cenik pa mora potrditi upravni odbor, ki obenem določi višino dotacije kombinata za znižanje cen. Znesek te dotacije, ki gre iz sklada skupne porabe, sme znašati največ 250 din za enodnevni penzion. Razumljivo je, da članom drugih kolektivov ni mogoče znižati cene penziona na račun dotacije kombinata. V ceno enodnevnega penziona se vračunajo poleg stroškov za nastanitev trije obroki: zajtrk, kosilo in večerja. Pravila predvidevajo tudi popust za otroke, vendar prepuščajo odločitev upravnemu odboru, ki mora pri tem upoštevati finančne možnosti in zgornjo mejo popusta, ki sme znašati največ 50% od cene penziona za odrasle.

Pravice in dolžnosti gostov so določene v posebnem poglavju pravil, ki ga smiselno objavljamo skoraj v celoti, ker menimo, da je zanimivo za najširši krog naših bralcev.

Člani kolektiva, ki nameravajo prebiti sami ali z družinskimi člani najmanj 7 dni dopusta v počitniškem domu, morajo to pravočasno prijaviti sindikalni organizaciji podjetja, ki po vrstnem redu prijav izvrši časovni raspored uživanja penzijskih storitev in dostavi vsakemu prijavitelju ustrezno sporočilo.

Najpozneje 15 dni pred dnevom, ki je prijavitelju določen za začetek uživanja penzijskih storitev v počitniškem domu, mora ta vplačati najmanj 20% akontacije na znesek, ki ga bo moral plačati za ves čas bivanja v domu glede na število penzijskih storitev za sebe in morebitne družinske člane. Ostanek celotnega zneska vplača prijavitelj oziroma koristnik uslug doma pri blagajni v počitniškem domu.

Tri dni pred odhodom v dom dobi prijavitelj napotnico, ki mora vsebovati navedbe o času (koliko dni koristnik lahko uživa storitve doma), o imenih svojcev, ki so z njim vred enako ali drugače upravičeni, ter o prostorih in ležiščih nastanitve. Uživanje storitev je možno izključno na podlagi takih napotnic.

Stroški prevoza do počitniškega doma in nazaj ter turistične in druge takse niso zajete v cenah za penzion.

Če prijavitelj brez upravičenega razloga odstopi od svojega namena, potem ko so mu bile že zagotovljene storitve doma ali če pretrga že začeto bivanje v domu, mora povrniti vso škodo, ki zaradi tega nastane, če na njegovo mesto ne vstopi takoj drug koristnik z enakimi pravilami in obveznostmi. Za tako škodo jamčijo koristnikova vplačila in se sme od njih odtegniti ustrezni znesek, preden se vrnejo koristniku, ki je predčasno odstopil. Višino odškodnine določi sindikalna organizacija, in sicer tako, da odškodnina ne sme biti v nobenem primeru manjša od 10% celotne cene za zagotovljene penzijske storitve, ki niso bile izrabljene.

Upravičeni razlogi, zaradi katerih koristnik lahko odstopi od svojega namena, so:

1. smrt v družini,
2. bolezen ali nezgoda koristnika ali njegovih družinskih članov,
3. orožne vaje ali drugačen vpoklic v JLA,
4. odhod na službeno potovanje ali preložitve dopusta na zahtevo podjetja,
5. drugi razlogi, ki po splošnih zakonskih predpisih pomenijo višjo silo za koristnika, po presoji sindikalne organizacije.

Ob prihodu v počitniški dom mora koristnik izročiti upravniku napotnico in mu mora dati vse potrebne podatke za prijavo začasnega bivanja ter plačati predpisane turistične takse.

Koristnik jamči za škodo, ki jo zakrivi sam ali družinski član, ki je z njim, na sredstvih doma, bodisi da gre za poškodbo ali uničenje, bodisi da v času njegovega bivanja zmanjka posamezen predmet iz prostora, ki mu je bil dodeljen za nastanitev. Vsak gost počitniškega doma se mora držati hišnega reda, ki ga predpiše vodja splošnega sektorja v soglasju s sindikalno organizacijo. Upravnik doma je upravičen in dolžan, da gosta po potrebi opominja na določbe hišnega reda. Če opomini ne zaležejo in se hudi prekrški gosta ponavljajo, sme upravnik sporazumno s člani sosveta gosta tudi odstraniti.

Gostom mora biti na razpolago posebna knjiga, v katero lahko vpisujejo morebitne pritožbe, če mislijo, da postopki upravnika ali drugega osebja doma niso pravilni, ali če so penzijske storitve ali razmere v domu pomanjkljive. Vsak vpis v pritožno knjigo mora vpisovalec podpisati. Anonimni vpisi ali vpisi z nečitljivim podpisom so neupoštevni.

O vpisih v pritožno knjigo mora upravnik doma razpravljati v sosvetu.

Za reševanje pritožb glede zadev, ki se tičejo poslovanja počitniškega doma in ki jih ne more ali jih ne želi rešiti upravnik sam, je v prvi stopnji pristojen vodja splošnega sektorja, v drugi pa upravni odbor kombinata.

Čeprav ni bilo mogoče zajeti v tem članku vsebine vseh 37 členov, ki jih štejejo »Pravila o organizaciji in poslovanju počitniškega doma«, upamo, da smo z njim vseeno posredovali našim bralcem vse tisto, kar jih najbolj zanima in kar morajo vedeti pred odhodom v dom. Posamezniki, ki jih zanimajo tudi druge podrobnosti, naj si jih ogledajo v pravilih, ki jih je sindikalna organizacija objavila na običajni način. Hišni red, ki je tudi zelo važen in je sestavni del pravil, bomo objavili posebej v celoti v eni naslednjih številčk našega lista pred začetkom počitniške sezone 1961.

Alojz Hudales:

Postopki konzerviranja

Postopek konzerviranja delimo v 2 glavni skupini, in sicer v:

I. DELNO KONZERVIRANJE, to so postopki, pri katerih v glavnem želimo preprečiti rast in razmnoževanje mikroorganizmov in

II. TRAJNO KONZERVIRANJE, to so postopki, pri katerih popolnoma uničujemo vse mikroorganizme v proizvodu in istočasno preprečimo vsako naknadno infekcijo proizvodov.

Na tak način konzervirani proizvodi imajo praktično neomejen rok trajanja.

I. DELNO KONZERVIRANJE OBSEGA

a) Konzerviranje s hlajenjem ali zmrzovanjem.

Pri tem načinu nizke temperature znatno ovirajo razvoj mikroorganizmov.

b) Konzerviranje s koncentracijo ali sušenjem.

S temi postopki se zmanjšuje ona količina vlage, ki je potrebna za normalni razvoj mikroorganizmov.

c) Kemično konzerviranje.

Ta postopek v glavnem obstaja v dodajanju živilskim proizvodom takih snovi, ki skozi določeno razdobje omejujejo delovanje oziroma razmnoževanje mikroorganizmov.

Ta sredstva obstajajo v:

1. dodajanju visokega odstotka soli ali sladkorja;

2. dodajanju snovi, ki občutno menjajo kemično reakcijo proizvodov, kot je to n. pr. kis in ocetna kislina;

3. dodajanju kalijevega nitrata in

4. s prekajevanjem.

II. TRAJNO KONZERVIRANJE ALI KONZERVIRANJE S TOPLOTO

S tem postopkom se živalski proizvodi konzervirajo s SEGREVANJEM ALI STERILIZACIJO v hermetično zaprtih posodah (konzervnih dozah). S tem postopkom ni mogoče popolnoma uničiti samo bakterij, ampak tudi njih spore in encime. Na ta način konzervirani proizvodi lahko veljajo za trajno konzervirane oziroma za *prave konzerve*. Ker se v naši konzervni industriji poleg postopka s soljenjem najčešče uporablja toplotni postopek (trajno konzerviranje), se mi zdi potrebno, da ta postopek najprej obdelam.

Toplotni način konzerviranja delimo med drugimi v naslednje postopke:

1. Postopek »Uzo Nantes«

2. Postopek Kuhanje v pari (Portugalski način)

3. Postopek JMC

4. Postopek Z infrardečimi žarki.

Pri konzerviranju rib je treba pri vseh navedenih postopkih najprej ugotoviti in storiti naslednje:

1. pri prevzemu rib ugotoviti njihovo količino,

2. ugotoviti njihovo velikost (pecačuro),

3. ugotoviti njihovo zdravstveno stanje,

4. za daljše relacije izvršiti transport rib

v zabojih z maksimalno vsebino 12 kg zaboj,

5. polediti ribo z drobno mletim ledom, tako da je le-ta dobro pomešan z ribo.

Transport svežih rib se vrši v lesenih zabojih velikosti 70 × 43 × 12 cm, ki ne smejo vsebovati več kot:

12 kg ribe velikosti 45 kom/kg

10 kg ribe velikosti 46—80 kom/kg

8 kg ribe velikosti preko 80 kom/kg

Zdravstveno stanje rib ugotavljamo po uveljavljenem »kriteriju za razvrščanje ribe po njeni svežosti«. Po tem kriteriju določamo duh ribe, oči, kožo in luske, sluz, meso in analno odprtino, ki morajo biti pri sveži ribi prve kvalitete.

Duh: po presni sveži ribi (po morju)

Oči: bistre in polne

Koža in luske: cela, napeta in kovinskega sijaja. Luske morajo biti čvrste in se morajo prilegati telesu. Pri prijemu mora riba drseti iz roke.

Sluz: sluz mora biti v minimalni količini, brez duha in enakomerno razdeljen po površini ribe.

Meso: čvrsto. Pod pritiskom prsta se vdolbine hitro izravnavajo.

Analna odprtina: stisnjena.

Glede poledovanja rib pri transportu je treba omeniti še naslednje: Pri daljših transportih uporabljamo 1 kg ledu na 1 kg rib, pri krajših nekoliko manj. Pri pravilno poledeneli ribi na mestu ulova in pravilnem transportu se lahko vzdrži temperatura ribe od 0 °C do + 4 °C tri do štiri dni.

OPIS TOPLOTNIH POSTOPKOV

1. Kuhanje (pečenje) ribe v olju ali postopek »Uzo Nantes«. Ta postopek obsega naslednje faze dela:

a) Dekapitacijo ali rezanje glav, ki obstaja v tem, da ribam odstranimo glave in pri tem izvlčemo neužitno drobovino.

b) Prvo pranje rib s sladko ali morskovo vodo, da odstranimo kri, sluz in drugo nesnago.

c) Salamurjenje, to je namakanje rib v nasičeni solni raztopini gostote 25 °—26 °Be. Čas salamurjenja je odvisen od velikosti ribe in traja 3/4—1 ure. Namen salamurjenja je v

tem, da se meso rib osoli in da se iz ribje kože iztisne del vode in s tem koža deloma utrdi.

d) Drugo pranje rib v sladki ali morski vodi.

e) Sušenje opravljamo z zlaganjem rib v rešetke (gradele), da se tako zložene ribe pri nadaljnji manipulaciji ne kvarijo z mečkanjem in trganjem tkiva in kože ter, da se gornje (zunanje) plasti mase in kože dobro posušijo. S tem se prepreči pokanje kože pri pečenju v olju.

Gradele ali rešetke imajo naslednje dimenzije:

50 × 30 × 8 cm in so spletene iz železne žice ter pokositrane, da ne rjave. Za eno rešetko uporabijo 8—12 dkg kositra. Vsaka rešetka sprejme približno 3,2 kg rib.

Sušimo ali na prostem zraku na soncu ali v ventilatorjih. Sušenje na soncu ni priporočljivo, ker ribje olje na svetlobi rado razpada v glicerin in mastne kisline, ki oksidirajo. Umetno sušenje v ventilatorjih pa tudi laže reguliramo in pri pravilno urejenih ventilatorjih nismo toliko odvisni od atmosferskih razmer.

f) Kuhanje ali pečenje rib v olju opravljamo v posebnih pripravah, ki jih imenujemo »Francoska frizera«. Francoska frizera je podolgovata kovinska posoda s parno serpentino, ki ogreva olje na 105 °C. Običajno na 110 °C. Olje v frizeri plava na vodi zato, da se uporabi manj olja in da se nesnaga iz rib in njena celična voda ne meša z oljem. Pečenje rib traja 4 do 8 minut, odvisno od velikosti ribe. Ker je olje v frizeri izpostavljeno gretju in zraku in ker se z njim meša tudi iztisnjeno ribje olje pri koagulaciji beljakovin, kaj hitro oksidira in postane v določenem času neprimerno za nadaljnjo uporabo. Potrošnja olja znaša okrog 9 %; to pomeni, da potrebujemo 9 utežnih delov olja za vsakih sto kg ribe.

g) Hlajenje in ocejevanje ribe opravljamo po pečenju v olju. V ta namen položimo gradele z ribami na perforirane police. Hlajenje in ocejevanje rib traja okrog 10 ur.

h) Vlaganje rib v doze. Pred neposrednim vlaganjem ribam s škarjami prerežemo repe in odrežemo od krvi in olja potemnele koščke mesa pri vratu. Sardine n. pr. vlagamo v doze na tako imenovani portugalski način, ki je v tem, da prvi dve ribi položimo s hrbtno ob daljši stranici doze, med njima nastali vmesni prostor pa izpolnimo s tretjo ribo. Zatem izpolnimo dozo z ostalimi ribami.

i) Zalivanje doz z oljem opravljamo tako, da doze najprej vložimo v zaboje in jih nato zalijejo z oljem, ali pa to opravljajo zato zgrajeni stroji avtomatično ali polavtomatično. Pri polavtomatičnem in avtomatičnem zalivanju je priporočljivo olje segreti na 60 do 80 °C, da je bolj tekoče in s tem laže prodira med ribami v doze.

j) Zapiranje doz opravljajo polavtomatični ali avtomatični stroji.

k) Po zapiranju doze steriliziramo v avtoklavih ali v vreli vodi. Ta način steriliziranja imenujemo »steriliziranje bagnomaria«, ki pa ni priporočljiv zaradi prenizke temperature sterilizacije.

l) Pregled in čiščenje doz. Po sterilizaciji doze očistimo olja in druge eventualne nesnage, kar opravljamo ročno z žagovino ali s posebnimi pralnimi stroji. Pri pregledu odstranimo vse doze, ki niso hermetično zaprte ali so poškodovane na katerikoli drug način.

POSTOPEK KUHANJA S PARO

Ta postopek je popolnoma identičen s postopkom »Ugo Nantes«, razlika je le v tem, da kuhamo ribe v rešetkah (gradelah) v avtoklavah pod parnim pritiskom.

Parjenje ribe opravljamo pri 105 °C, in sicer okrog 4 minute. Vendar je ta čas odvisen od velikosti ribe. V procesu kuhanja in pri naknadnem sušenju izgubi riba od 7 do 14 % vode. Pri sušenju parjene ribe prihaja na njeno površino voda z lepljivimi substancami. Še potem, ko je riba ohlajena, prihaja na njeno površino voda iz notranjosti. Ker te vlage zrak zlasti ob vlažnem vremenu ne more absorbirati, postane koža lepljiva in se ob dotiku z roko trga.

Z vodo prihaja na dan tudi ribje olje, ki zlasti pri mastnih ribah (pri sardelah v poznih mrakih) na koži oksidira in potemni. To često povzroča potemnenje olja v dozah, ker se oksidirano ribje olje topi v oljčnem ali semenskem olju in često zadaja proizvedu žarek (zagoten) okus ter slab videz.

Kuhanje v pari povzroča tudi pokanje mesnega tkiva; zato pokanje kože ni dobesedno trganje in lomljenje ribjega mesa.

POSTOPEK JMC

Ta postopek obstaja v naslednjem:

Ribe vlagamo v doze surove, potem ko so bile opravljene vse faze do vlaganja v gradele, omenjene v prejšnjih dveh postopkih. Maksimalna velikost doze je velikost 1/4 club.

Z ribami napolnjene doze vlagamo v registre. Ti registri potujejo po brezkončnem traku v stroju, ki opravi naslednje faze tehnološkega procesa:

1. opere v dozah zložene ribe s sladko ali morskovo vodo,

2. nalije v doze salamuro zaželene koncentracije, običajno 3—4 °Be,

3. skuha s pomočjo dovajane pare v dozah zložene in s slanico zalite ribe,

4. izprazni po kuhanju rib v dozah nahajajočo se salamuro,

5. posuši s toplim, krožečim zrakom kuhanje ribe in

6. izloči po končanem sušenju registre z dozami, ki jih nato zalijemo z oljem ali drugim polnilom, zapremo in steriliziramo.

Celotni proces, ki ga opravljajo stroji JMC, traja 1 uro.

POSTOPEK KUHANJA Z INFRARDEČIMI ŽARKI

Infrardeči žarki so določena vrsta žarkov v sončnem spektrumu. To so žarki, ki ob dotiku s trdimi telesi vzbujajo toploto. Infrardeči žarki so torej toplotni žarki. Te žarke lahko proizvajamo umetno, s pomočjo električne energije. V ta namen so stroji za kuhanje rib opremljeni z večjim številom reflektorjev, z aluminijevim pokrovom in porcelanskim jedrom, okrog katerega je navita žica

za električni upor. Okrovi reflektorjev, kakor tudi vsi ostali deli stroja, kjer je to mogoče, so iz aluminija zato, ker le-ta odbija infrardeče žarke ter se zaradi tega sam ne segreva.

Pod reflektorji poteka brezkončni trak z odprtimi dozami, v katerih so zložene ribe. Infrardeči žarki ogrevajo ribo in jo pri tem kuhajo v svoji lastni vodi. Za odvod vodne pare so v stroju nameščeni ventilatorji.

Po tako končanem kuhanju doze zalivamo s polnilom, zapiramo in steriliziramo.

Stroj deluje avtomatično.

A. M.:

Mednarodni sejem ribarstva v Berganu

Na tem sejmu (od 25. VIII. do 11. IX.) je pokazalo norveško ribarstvo poleg že znanih predmetov tudi najnovejše pridobitve in iznajdbe na tem polju in je zaradi tega zanimivo tudi za nas, da se poučimo iz članka pod naslovom »Pomožna sredstva za ribolov, transport in predelavo rib« v reviji »Exportland Norwegen« (št. 2/1960), kako napreduje ribarstvo in njegova industrija. Navedel bom nekaj predmetov po vrsti, kakor so tam opisani in jih označil čim krajše.

P/1. — Aparati za iskanje ribjih jat (Simrad). To so ekosonde. Firma izvaža te aparate v 20 držav.

P/2. — Stroji za konzervno industrijo (Trio). Že 60 let izdeluje firma razne stroje, od takih na ročni pogon do polnoavtomatičnih za zapiranje doz, za sortiranje in razvrščanje, za izdelovanje doz in pokrovov, stiskalnice, škarje i. dr.

P/3. — Megafoni (zvočniki) za ribarstvo (DNH).

P/4. — Aluminijaste škatle za transportiranje rib. Namesto lesenih odprtih zabojev se uvajajo škatle, ki so močnejše, lažje, se zelo lahko čistijo in se lahko zlagajo druga vrh druge. Industrija aluminija je v deželi razvita.

P/5. — Ribiške mreže. Razen klasičnega načina mrežanja izdelujejo mreže z dvojnimi vozli in iz najlonskih nití (Nibrilon).

P/6. — Nepremočljive obleke za ribiče (PVC) in delavcev v tovarni. Te obleke, znane pod imenom Plarex, so iz impregnirane bombažne tkanine in podložene; so 100% nepremočljive.

P/7. — Izolirani zaboji za transport zmrznjenih rib. Iz nepremočljivega furniranega lesa (brezovega), v galvaniziranem okviru, od zunaj s plastičnim lakom prevlečeni. So raznih kapacitet (od 90 do 1040 l) in razmeroma lahki (za 150 l — 21 kg). Preko 1000 takih zabojev je že v prometu; uporabljajo jih že pri 90 podjetjih.

P/8. — Plovci in boje iz umetne plastične mase.

P/9. — Naprava za izkoriščanje lepljive vode, ki nastane pri produkciji ribje moke in ribjega olja. Po tem postopku je baje mogoče doseči iz istega materiala 20—50 % več ribje moke. Način oziroma napravo uporabljajo že v trinajstih državah.

P/10. — Ribiške ladje iz umetne snovi. Za obalni ribolov. 18 čevljev dolga ladja je široka 6 čevljev in tehta z motorjem vred približno 800 kg. S pravim vijakom in motorjem od 24—32 PS ter s težko mrežo v vleku doseže hitrost 11 vozlov. Material, iz katerega je ladja grajena, je izredno močan. Pri preizkušnji trdnosti ladje se je zaletela pri polni hitrosti v drugo ladjo in se odbila, ne da bi se pri tem kakorkoli poškodovala; navadna ladja bi si pri tem razbila kljun.

P/11. — Stroji za rezanje rib (Steinkopf). N. pr. stroj za filetiranje slanikov predela v minuti 75 slanikov: odreže glavo, (če je potrebno) rep in plavuti ter razdeli slanik po dolgem v dva fileta. Stroj za pripravo slanikov odreže glavo, rep in plavuti, nato odstrani krvno žilo, ki leži ob hrbtenici, in drobovje. Ta stroj predela na ta način 80 rib v minuti. Stroju streže en delavec. Novost so najlonske krtačke, ki čistijo razrezano ribo.

P/12. — Dieslovi motorji za ribiške čolne (Wichmann).

P/13. — Stroj za dimljenje na oljni pogon (Fröiland). Za prekajevanje slanikov, sardelic in mesa. Opremljen je z menjalcem temperature in »dimilcem«, ki »skrbita« za okus in barvo ribe. Novi postopek dimljenja znatno zmanjšuje potrebo po zraku in toploti. Stroj sestoji iz več delov, ki se lahko odvezajo in dodajajo. Ker je prenosljiv, ga lahko higienško čistimo. Olje kot gorivo ne pušča pepela, prahu, niti saj. Za hladno dimljenje se installira posebni ovlaževalni aparat.

P/14. — Naprava za proizvodnjo moke iz odpadkov od rakov.

P/15. — Hladilniki za sveže ribe kot vitrine. Te hladilniške omare pridejo v poštev,

kjer hočemo pokazati sveže ribe; na razstavah in prodajalnah.

P/16. — Razni plovci za mreže iz penastih umetnih snovi (Plastpor).

P/17. — Naprave za proizvodnjo ribje moke in ribjega olja.

P/18. — Razni pomožni stroji na palubi ribiške ladje (vretena).

P/19. — Stroj za odstranjevanje ribje kože (Hälöygen); se naravnava za ploske in

okrogle ribe, majhne in velike. Pri proizvodnji filetov ga uporabljajo že v 9 državah.

P/20. Umetne vabe, trnki i. p.

P/21. — Zmrzovalne in hladilne naprave za transport rib.

P/22. — Pralni stroji.

Že iz tega skopega poročila lahko razumemo, kako zanimiv je za nas tak sejem, na katerem rastavlja več kot 200 firm iz vsega sveta!

Ado Makarovič:

„Salvo pesca“ in „slab ulov“

Način, kako mi komodno, brez skrbi, šablonsko uporabljamo to formulo, mi že dolgo ni ugajal. Zato sem ji moral priti do italijanskega dna.

I.

TRDITEV:

Formula »salvo pesca«

- ni mednarodna trgovska kratica,
- je tudi v italijanščini lahko dvoumna,
- je nevarna tistemu, ki je popolnoma ne razume,
- razen v italijanskih dokumentih nima pravne moči,
- je za nas nepravilno poudarjanje italijanščine kot trgovskega jezika.

DOKAZNI MATERIAL:

a) Italijanski strokovni izrazi so se uveljavili samo v knjigovodstvu, in še to na podlagi srednjeveške latinščine. Kot trgovski mednarodni jezik je italijanščina omejena na svoje območje, ki se je po padcu fašizma še bolj skrčilo, tako da je ne priznavajo več niti bivše italijanske kolonije. Med mednarodnimi jeziki je na zadnjem mestu po območju in upoštevanju. Zato »salvo pesca« ne more biti mednarodna trgovska kratica. Ker je »salvo pesca« specifična kratica v trgovini z ribami, najprej (!) s svežimi, potem s konzerviranimi v škatlah, je treba poudariti, da tudi v ribarstvu in ribji predelovalni industriji italijanščina ni mednarodni jezik, ki bi lahko zahteval upoštevanje svojih strokovnih izrazov; razen seveda v italijansko pisanih dokumentih, kadar torej ne gre več samo za formulo, temveč za italijansko besedo.

Il pesce je »riba in ribe«; i pesci »ribe« se uporablja skoraj tako, kakor v angleščini the fish, to je takrat, kadar jih štejemo, n. pr. 8 pesci in 8 fishes. Glagol je pescare — »ribariti« in samostalnik la pesca — »ribolov«, toda medtem ko je ribariti = loviti ribe, je pescare »loviti in uloviti« in medtem ko je ribolov = lov na ribe, je pesca »lov in ulovek«. Če imamo torej v mislih ulovljene ribe, je v italijanščini lahko: il pesce, la pesca, il pescaggio, la pescagione. Isto razmerje je tudi v španščini: el pez, el pescado, la pesca, vendar španska beseda ženskega spola la pesca ne pomeni enakoveljavno obojega, lov in ulovek, kakor v italijanščini la pesca in la pescagione. Italijanščina kot star literarni jezik ima še več takih dvoumnih besed, in spolu besed ne smemo zaupati. N. pr. la caccia in la cacciagione je prvotno isto; »lov na divjačino« in NE lovski plen. Toda danes je od gramatikov priznana raba za plen — ulovljeno žival: la cacciagione, la caccia, la selvaggina. Enako je torej pri ribolovu plen: la pesca in la pescagione. Italijanščini torej ni zaupati v kupoprodajni pogodbi za ribe, ker ta jezik ni soliden trgovec! Treba je samo čitati

italijansko trgovsko pismo, ki hoče doseči neko boniteto, in uporablja pri tem zvito italijansko dvorezno frazeologijo, ki je pol srednjeveška, pol »il dolce stil nuovo«, da je v našo pošteno slovenščino res ne moreš »dobesedno« prevesti.

b) »Salvo pesca« ni latinski zraz, temveč popolnoma italijanski. Latinska beseda »salvo« je ostala v italijanščini kot italijanska. Ta okolnost daje možnost italijanskemu trgovcu in ribču, da jo tolmači tako, kakor mu pride prav. Že zaradi tega ne popolnoma določenega pomena ta formula ni dobro uporabljiva v trgovskih dokumentih, pisanih v drugih jezikih. Pomen besede »pesca« v ribištvu namreč celó poudarja pojem: »ulovek«. Takó napačno smo jo tolmačili tudi mi (pesca = »ulovek«, alj po ruskem samostalniku napačno »ulov«; glej spodaj). V resnici se rezerva prodajalca lahko sklicuje samo na lov in ne tudi na uspeh lova, kakor dokazuje ta formula v edinem, brezpogojno priznanem mednarodnem trgovskem jeziku, v angleščini: »... subject fishing«.

c) Ker smo (v pretežni večini) mislili, da pomeni: »če bo ulov«, je to prvi dokaz o nevarnosti te formule. Na tem stališču smo to večkrat trdili nasproti kupcu in s tem omajali svoj renomé (primer: Etiopija). Ker smo jo uporabljali često brez navedbe, kateri pogoj v ponudbi in pogodbi (zaključnici) je odvisen od lova (oziroma: po našem od ulova), smo nehote pokazali inozemskemu kupcu, da je niti sami ne razumemo, ker sta obe besedi »salvo pesca« brez smisla, če ne povem izrecno:

n. pr. »fornimento, (fornitura), consegna salvo pesca«, »prezzo salvo pesca«, termini di consegna salvo pesca«, »qualità salvo pesca«. Mimgrede: nov dokaz, da je ta formula izrazito italijanska in ne mednarodna. Končno, če smo uporabili tudi pravilno: forniture salvo pesca — smo jo tudi kot popolno klavzulo napačno razumeli, misleč, da pomeni: če ne bo »ulova«, NE BOMO DOBAVILI, kar je popolnoma napačno, ker pomeni samo to, da je KOLIČINA ODVISA OD LOVA, nikdar pa ta klavzula ne daje pravice prodajalcu do nedobave. Daje mu edino pravico do nepopolne dobave, to je do neizdobe. Končno je njena nevarnost v netočnem zapisu besede. Videl sem že (in v dokumentih!) taki naši varianti: Salva pesca (= ribolov zagotovljen = ribe že imamo) in Salve pesca! (= Naj živi ribolov!)

d) Kaj pomeni ta formula v italijansko pisanih dokumentih, je sedaj jasno: za kupca dvo-rezen nož glede na italijanščino. Fornitura, še bolj pa fornimento, pomeni »dobavo« in »izdobavo«, pesca pa »ulov« in »ulovek«. Dovoljuje torej možnost nesolidnemu trgovcu in ribču, da mu advokat in profesor lahko pomaga oslepariti kupca, ki je podpisal v »dobri veri«, da pomeni

ta formula natančno isto kot angleška »delivery subject fishing«. Zato taka formula (in torej tudi v svoji popolni obliki kot klavzula) ne more dobiti priznanja pravne moči, če je napisana v ponudbi ali pogodbi, ki ni sestavljena v italijanščini.

e) Skoraj ni treba dokaza, da ni častno za nas Slovence, da podpiramo ambicije italijanskega jezika, da pokažemo revščino v trgovinski terminologiji in da se prav na tem ozemlju šopirimo kot dediči italijanske industrije. Končno si pa predstavljamo, v kako smešen položaj bi spravili jugoslovansko zunanjetrgovinsko arbitražo, če bi jo kdaj moralj prositi za pomoč v sporu z nekim kupcem, in bi morala braniti »jugoslovansko« formulo »salvo pesca«!

POJMOVNA VSEBINA KLAUZULE

Bistveno in prvotno v vsaki klavzuli je njena pojmovna vsebina. Njena jezikovna gradnja mora čim točneje ustrezati pojmovni vsebini. O tej gradnji posebej. Ko smo končno obsodili italijansko izraženo klavzulo, s katero si prodajalec pridržuje pravico izpremembe nekega pogoja v pogodbi, nam služi za normativ angleška: ... (delivery) subject fishing. Postavimo jo lahko v vsako pogodbo in v sako ponudbo ne glede na jezik, ki se ga poslužujemo. Glede na značaj kupoprodajne pogodbe, ki nikdar ne daje prodajalcu pravice do nedobave glede na uzančno stališče kupca, ki v vsakem primeru pričakuje realizacijo pogodbe, četudi delno in nepopolno, kadar nastopijo določene okolnosti, ta klavzula sama ne daje in ne more nikdar dati pravice prodajalcu, da od pogodbe odstopi. Taka pravica obstaja edino tedaj, kadar KUPEC izrecno to pravico prizna. V tem primeru se ta izjemna pravica prodajalcu v sami pogodbi opiše z natančnim in nedvoumnim besedilom (z izpisano klavzulo brez vsake okrajšave ali formule), v katerem mora biti rečeno, kdaj in v katerih primerih prodajalec lahko odstopi od pogodbe, to je od dobave. Ta pravica prodajalca je lahko že tiskana na obrazcu pogodbe, navadno na zadnji strani.

Pojmovna vsebina klavzule (tukaj v kratki obliki formule, ki je izključno rezerva prodajalcu in proti interesom kupca, pa je naslednja:

Prva beseda določa, KATERA TOČKA POGODBE je odvisna od ribolova (fishing): (količinska) dobava, cena, rok dobave, kvaliteta ribe, asortiment blaga in podobno.

Odvisnost te točke v pogodbi je izražena z drugo besedo subject. Tretja beseda pa izraža okolnost, ki lahko nastopi (ribolov pod normalo), in če nastopi, daje pravico prodajalcu, da kupcu predlaga izpremembo tiste točke v pogodbi, ki jo določuje prva beseda formule.

PRVA BESEDA: Angleško besedo »delivery« (da ostanemo pri prvem primeru) prevedemo z našo besedo »izdobava« (v pomenu popolna, celotna dobava po količini). Kadar torej nastopi okolnost, ki daje pravico prodajalcu, da dobavi delno količino, imata oba pogodbenika pravico pogajanja na podlagi dejstev in dokazov teh dejstev.

Razumljivo je, da bo kupec zahteval čimvečjo delno količino, prodajalec pa bo želel čimmanj dobaviti. Glede dokaza, o katerem bomo govorili pozneje, se moramo zavedati, da ta formula ni industrijsko-trgovska, temveč ribiško-trgovska, in da torej ne zadošča dokaz, da tvornica ni imela dovolj rib za predelavo, temveč je potreben dokaz ribištva, od katerega je tvornica odvisna. Ta okolnost je važna za nas v momentu, ko je treba predložiti dokaze, da je ribolov pod normalo, to je proti pričakovanju ribištva samega. Zato je tudi pomen prve besede v tej formuli drugačen v pogodbi ribiča s kupcem, dobavitelja svežih ali zmrznjenih rib s kupcem

ali predelovalca v ribje konzerve v škatlah s kupcem, za katerega je dokaz pod normalnega ribolova najtežji (to je — za nas).

DRUGA BESEDA je popolnoma jasna in pomeni odvisnost (podvrženost, podrejenost, pogojnost). Besedi »subject« ustrezajo: salvo, sauf, conserva (šp.), vorbehaltlich, s pridržkom, odvisno od.

TRETJA pomeni ribolov in ne »ulovek«, »ulov«, ker je pač formula RIBIŠKO-TRGOVSKI IZRAZ. Če je ribolov normalen. Besedo fishing bomo torej prevedli z »ribolov«. Tako imamo pravilni prevod angleške formule: izdobava s pridržkom ribolova. Se bolje: IZDOBAVA ODVISNA OD RIBOLOVA. Več pravic kakor nam ta formula daje, si ne moremo in si ne smemo lastiti, še posebno ne, ker nismo ribiči, temveč predelovalci v konzerve.

III.

JEZIKOVNI IZRAZ POJMOVNE VSEBINE FORMULE

Naš komercialni oddelek je šel po komodni poti in prevedel zanj »internacionalno« salvo pesca po svoje: »če bo ulov«. To sodi v koš! Razumljivo je, da smo hoteli imeti v tej formuli lepe slovenske besede, in »ulov« je prav lepa. Tu pa ne gre za lepoto; komodnost ni na mestu. Kako je naš jezik prišel do besede »ulov«? Iz ruščine! Tam je beseda popolnoma upravičena, ker ima ruščina dva glagola (in na glagolihi sloni moč slovanskih jezikov): od loviti je samostalni lov, od »ulavlivat' pa ulov. Mi pa »ulovljivati« ne poznamo. Rusko »uloviti« je pojmat, ne mogoče — »ulavjit'«. Zato smo si neupravičeno in brez potrebe izposodili »ulov«. Pravilno slovensko je »ulovek«, ki NI deminitiv, kakor je mislil tisti, ki je postavil poleg te besede še »ulov«. Čeprav v našo formulo kot »ulovek« ne spada, pogledimo, kako jo uporabljamo izven nje.

Včasih zašepamo in grešimo proti »duhu« slovenskega jezika. »Duh« jezika je težko definirati, kaj pa je, vemo vsi. Poskusimo n. pr. uporabiti ulov za prevod angleške besede fishing: dobimo riboulov; tako smo se prepričali, da ulov ne pomeni nič določenega. ULOV, enako kakor ULOVEK, ki je slovenski, je lahko n. pr. miš ali srna, tat ali skrivač na bloku, devica ali ženin, tepec ali filozof, spričevalo ali denarna nagrada, recimo končno tudi rak ali — riba. Nasprotno pa pomeni ribolov kot uspeh lova samo — ribe. To je tisti »duh«, ki sicer po ribah »smrdi«, je pa prav tisto, kar potrebujemo; v ribolovu je dejanje in uspeh.

Ribič lovi ribe in ribe se ulovijo; na trnek ali v mrežo. Če na trnek, tedaj »primejo, prijemajo« (tako danes lovijo celo tunino), če v mrežo, tedaj »vgrezujemo, ugrezajo«, namreč mrežo; s svojo težo, in ker se hočejo osvoboditi v globino. To je tisto, kar si predstavljamo pod »ulovom«, namreč: prijem ali ugrez. Čeprav sta to pravilni in točni besedi za »ulov«, je eno in drugo v naši formuli napačno in je v tej na mestu edinole »ribolov«. Za to formulo pač potrebujemo tisto besedo, ki pomeni RIBOLOV NA SPLOŠNO, to je »kot tak«, v kateri je uspeh ribolova »sam po sebi razumljiv« (če dovolite: podrazumjevan, sottinteso), ne pa tudi izražen. Uspeh v tej besedi torej ni poudarjen, temveč nam pomeni ribolov istočasno »tudi uspeh«. Ker je pač taka POJMOVNA vsebina formule, po kateri je treba izbrati besedo, ne pa narobe. Trgovska formula je življenjska, ni filozofska, torej brez igranja z besedami. (»Mit Worten lässt sich trefflich streiten, mit Worten ein System bereiten« — Goethe = Z besedami se da izborno kregati, z besedami pripraviti sistem!) Zato smo hoteli tudi mi pripraviti na podlagi svojega prevoda »salvo pesca« svoj sistem: če ne bomo imeli v tvornici »dovolj« rib, enostavno ne bomo dobavili!

Take besede so: fishing, ribolov, Fischfang. Celo španska pesca, ne pa tudi italijanska pesca, ker je v tej besedi na prvem mestu uspeh, in se da torej s to besedo »izborna kregati«, posebno še v zvezi s »salvo«.

IV.

DOKAZ O NEZADOSTNEM RIBOLOVU

Najprej je treba reči, da nezadosten ribolov ni nobena »višja sila«, kakor je mislil naš oddelek, temveč je višja sila edino **vreme**, ki je bilo krivo, da lov ni bil zadosten.

(Ko smo se odločili za izraz RIBOLOV za »fishing«, nas slovenščina takoj še dalje posluži in nam predloži dve besedi: beseda moškega spola ribolov je tista, ki jo potrebujemo v naši formuli, beseda ženskega spola pa pomeni točno uspeh lova, namreč — ribe. Ker pa je za nas razumljivo, da so uspeh našega lova (lov, lóva, lóvu — naglas na -o-) ribe, so vedno ribe **naša lov** (lov, loví, lóvi, lov pri lóvi, z lovjó). Poleg ulovka, prijema, ugreza, imamo tudi (žensko) lov; pa recite se slovenščina ni bogata! Ali še potrebuje umetnih besed ali sposojeni »ulov«, ki je značilen grd neologizem vrele dobe, v kateri gre čisto — čez!)

Neko nezadostnost je teže dokazati kakor VREME, ki se ga uradno lahko doseže. To je prva točka dokaza.

Druga je »RIBOLOV POD NORMALO. Tudi za to imamo možnost uradnega ali vsaj poluradnega dokaza »Udruženja ribarstva«. Kaj je »normalni« letni ribolov, ve ali dokaže to udruženje; hkrati pa lahko tudi ugotovi, za koliko odstotkov ni bil dosežen.

Tretja točka dokaza je TISK. Ta sila pa lahko tudi najboljši dokaz odvrže s svojim »lovom« za senzacionalnostmi ali s svojim hvalisanjem običajnih uspehov ribolova. Ta tisk pa lahko tudi izborna služi našim interesom, če se ga znamo poslužiti. Tukaj ima besedo propaganda! UPRAVIČENO smemo govbiti o tem, kaj vse znamo in kako DOBRE produkte dajemo v svet. Kadar pa hočemo poudariti velikanske količine, ki jih imamo na razpolago za izvoz, nismo dosegli učinka v našo korist. Mnogo in preveč ima namreč tisti, ki ima slabo blago, ali ki s cenami ne more konkurirati, ali ki neplansko producira. Bolje je za nas, če smo za kupca vedno »razprodani«, če »sproti ne moremo toliko producirati«, da bi postregli vsem interesentom. S tem v zvezi je za nas še tako obilna lov nezadostna, kaj šele tista pod normalo, kakor uradno lahko dokažemo. TAKO NAJ BO POUČEN KUPEC, ne pa, da je naša kapaciteta tako zelo velika. To bi bil material za dokaz upravičenosti naše rezerve, izražene s klavzulo: delivery subject fishing, pripravljen še preden pride do spora, do katerega sploh ne bi smelo priti. S poudarjanjem kapacitete tvornic pa je poudarjen tudi velik odkup rib, s tem pa tudi možnost čimvečje delne dobave.

Četrta dokaz je v korespondenci, ki naj ta material vnaprej pripravi, kakor je zgoraj omenjeno. Najprej nobenih obljub, razen »dobre volje«. Potem PROC S FRAZO O SLABEM RIBOLOVU, ki jo ponavljamo skozi šest let, od sezone do sezone, in je s tem izgubila svojo verodostojnost. Končno: v ponudbah in pogodbah naj bo naša rezerva glede ribolova čimbolj jasno izražena. Ta rezerva naj sega ne samo na izdobavo, temveč tudi na druge točke pogodbe (rok, asortiment, kvaliteto, znamko, pakiranje itd.), kolikor se pač od kupca da dobiti ob podpisu. V resnici tudi zares zahtevamo od kupca, da pristane na kako spremembo, medtem ko nimamo v pogodbah nobene pravne upravičenosti za to.

V.

POGODBA

Posledica je, da moramo biti vedno bolj hvaležni svojim zastopnikom za posredovanje in prepričevanje, namesto da bi imeli za svojo zahtevo že podlago v pogodbi. Posebno glede roka dobave, o važnosti katerega je odveč vsaka beseda, smo bili odvisni od sposobnosti zastopnika, kako prepriča kupca, da pristane na podaljšanje. Kakor da je to za kupca malenkost, zahtevamo podaljšanje akreditivov, se sklicujemo na zamudo ladij, ki odhajajo v tisto smer, zahtevamo kako spremembo, zdaj znamke, zdaj olja, zdaj pakiranja, zdaj kaj drugega, kakor je pač pri nas položaj; in vse to kakor da je samo po sebi umevno, češ: »salvo pesca! Ker to ni res, si ustvarjamo večkrat slabo voljo, in to tudi pri najboljših in največjih odjemalcih.

Potem nam prihajajo reklamacije, delno plačilo blaga, zahteve za popust pri ceni in tako dalje. Pomagamo si z izjavo, da zahteva naša oblast najprej plačilo polnega zneska fakture, šele potem obravnavanje neke pritožbe. Inozemski kupec se čudi in ne priznava takega zakona naše banke, ki v resnici niti ne obstaja, temveč je STALIŠČE NAŠE FINANČNE OBLASTI POPOLNOMA PRAVILNO, ko zahteva od izvoznika, da poskrbi polno plačilo fakture, ker »če plačilo ni polno, je kriv izvoznik«. In tako tudi je! Zato pa imamo tudi možnost pojasniti naši banki, zakaj se plačilo še ni izvršilo, ali zakaj le deloma, in rok nam skoraj v vsakem primeru podaljša. Ta širokogrudnost oblasti PRICA O KOMERCIALNI ZRELOSTI, ne o birokraciji, za kakršno bi jo lahko kdo imel. Nezrelost se kaže raje pri nas; n. pr. iz prošnji za podaljšanje, ki jih čisto izpolnjujemo tako, kakor da priliv denarja ni v prvi vrsti v NAŠEM interesu! Oblast se skoraj vedno zadovolji z dokazom, da je bilo plačilo urgirano, čeprav gotovo ve, da urgencia plačila pri zastopniku (!) ni noben dokaz, da podjetje rešuje zadevo pravilno; to se pravi, da se pogaja z reklamantom na podlagi dokazov in dokumentov ter skuša najti pravilno rešitev, upoštevajoč in priznavajoč (tudi) svojo krivdo. Tako raje sadi na jalovem svetu in daje predloge, ki se ne morejo nikdar prijeti; vrtnar pa naj bo zastopnik, ne mi. Čas teče vedno v našo škodo! Seveda je odvisno od tržišča; toda od tržišča, kjer so uzančna načela nepisani zakon, ki ga zastopajo zbornice, ali pa od tržišča, kjer te moči reklamant nima. To je naše razlikovanje med »težkim« in »lahkim« tržiščem, ali drugače: med zrelim in bolj zabitim. Vse pa zato, ker ne poskrbimo, da bi bile pogodbe PRAVILNO sestavljene GLEDE NA NAŠE REZERVE in dobave! Tudi s pojmi med »pogodbo« in »zaključkom« se igramo in nam že naročilo pomeni neki »zaključek«. Besedo pogodba naša komerciala sovražij in operira raje z »zaključki«. Spis, v katerem so zbrani vsi dokumenti o enem poslu, imenujemo »zaključek«, čeprav je zaključek kot »sklep« le dokončna »pogodba« (kupo-prodajna), torej v famoznem zaključku en sam list med dvajsetimi, če je sploh tam. To ni cepljenje dlake, temveč ugotovitev, da se čisto ne zavedamo, da naročilo še ni »zaključek« in da tudi od nas potrjeno naročilo še ni »zaključek«, če ne vsebuje vseh bistvenih elementov kupoprodajne pogodbe; Z NAŠEGA STALIŠČA PA VSEH TISTI, KI SO V NAŠEM INTERESU, v prvi vrsti naše rezervne klavzule. Še vedno nas ni izučilo, da noben izraz kupca ni brez važnosti za nas. Ni naključje, če belgijski zastopnik imenuje tisto, kar mi imenujemo »zaključek«, le »bon de commande« (naročilnica) in ne mogoče »arrété« (sklep) ali celo

»contrat« (pogodba). Nič nas ne moti n. pr., če neki zastopnik ne sestavi niti naročilnice in moramo čakati na tekst akreditiva, da natančno izvemo, kaj kupec naroča in pod katerimi pogoji. Če bi v takem primeru imeli vsaj naročilnico, bi lahko takoj postavili svoje rezerve in zahtevali brzojavni pristanek, to je priznanje naročilnice kot »sklep«, ker sta pač pri vsaki pogod-

bi potrebna dva! Ali je potem čudno, če je treba naknadno toliko razlag in brzojavk?

Kolikor mi je znano, je doslej naša rezerva, ki nam daje pravico do spremembe glede na ribolov, edino v pogodbah z Vzhodno Nemčijo v redu, čeprav nam kupec pusti na koncu tudi »salvo pesca«, ki po pravilnem besedilu naše rezerve v nemščini tako nič več ne pomeni!

R. O.:

Naše nazivje delovnih mest

V delovni praksi nam je to nazivje vedno potrebno; od organizacijske sheme navzdol preko poslovnikov in tarifnega pravilnika do vsakodnevnega občevanja med seboj. Zato je nujno, da se to nazivje že enkrat ustali. Lista-joč po Tarifnem pravilniku, ki je sedaj v razpravi, opazimo takoj, da imamo dve skupini nazivov. Prva je pravilno izražena (n. pr. arhivar, šofer, sodar, strojnik, zidar, pleskar itd.), druga pa (napačno) označuje delo in ne delavca (n. pr. žaganje garnitur, zidarska dela, zbijanje zabojev itd.). To je posledica nenetnosti pri sestavljanju poslovnikov, kjer mora biti delovno mesto navedeno po nazivu in k temu mestu navedeno delo tistega mesta. V komercialni so pri predelavi svojega poslovnika to pomanjkljivost vsaj popravili, če ne odpravili. Tukaj mora biti imenovan delavec in ne njegovo delo, ker z nazivom delavca često ne moremo povedati vsega kar dela. Če n. pr. samo sode pere ali je to njegova pretežna dejavnost, tedaj je pralec sodov in ne »pranje sodov«. Če vzamemo tak naziv s stališča delavca, je v nekaterih primerih celo žaljiv, to pa ne sme biti. On ni »žaganje«, temveč žagar garnitur, ni zidarsko delo, tem-

več zidarski delavec, ni zbijanje zabojev, temveč zbijalec zabojev, itd.

Drugo je sam izraz za delavca na določenem delovnem mestu, ki ne sme biti malomarno, grdo ali nelogično podan. N. pr. »kuhar na juhi« je nemogoč izraz. Izdelava ključev je izdelovalec ključev ali ključavničar. Evidenca v skladišču je evidentičar skladišča. Težak v skladišču je težak skladišča. »Razna dela« dela delavec, težaška dela pa težak. Vozač motocikla je motociklist. In tako dalje.

Tretje so tujke v nazivih delovnih mest. Vse ikse proč: ekstraher ne ekstraher. Sterilizator je stroj, ne človek, ki je sterilizer (to nam je ostalo iz italijanščine: sterilizzatore; mi pišemo po francoski končnici steriliseur, torej sterilizer). Kapétan je kapitán (z naglasom na zadnjemaju). Ofset strojnik je strojnik pri stroju ofset. Delavec na stroju je delavec pri stroju. Pumpa je sesalka. To ni več tujka, ampak barbarizem. Če smo izpustili pri offsetu en ef, ker ni potreben, ne smemo pri vakuumu izpustiti en u! Preša je stiskalnica. Na drugi strani pa imamo vse polno dobrih izrazov; zakaj ne bi popravili še ostalih spak?

Boris Grebenc:

Izidi delavskih športnih iger v Izoli

Kakor vsako leto, je tudi letos Občinski sindikalni svet v Izoli priredil delavske športne igre. Tekmovanja te vrste so postala v Izoli že tradicionalna ter zajemajo vedno širši obseg med mladino, ki je zaposlena v tukajšnjih kolektivih. Ni naključje, da so letošnje delavske športne igre po številu nastopajočih daleč presegle vsa dosedanja tekmovanja te vrste. Ta ugotovitev je zlasti pomembna še zato, ker je bil program tekmovanj zelo bogat in je obsegal kar devet panog. Poleg tekmovalcev in tekmovalk, ki so nastopali v ekipah in kot posamezniki za svoje podjetje, smo letos zabeležili nastope izven konkurence, in sicer mladinsko moštvo nogometnega kluba in mladince predvojaške vzgoje v teku čez drn in strn ter invalidsko ekipo v

balinanju. Značilno za letošnje tekmovanje je tudi večje zanimanje pri gledalcih, kar velja še posebej za nogometne tekme.

Tekmovanje se je odvijalo v naslednjih panogah: kegljanje, balinanje, streljanje, odbojka, vlečenje vrvi, tek čez drn in strn, nogomet, namizni tenis in šah.

Več kot 200 tekmovalcev-delavcev je zastopalo naslednja podjetja in ustanove: Delamaris, Gradbenika, Mehanotehnika, prosvetne delavce, obrtnike, Obnovo, ObLO in Ribo. Številčno najbolje zastopana pa sta bila poleg Delamarisa še Gradbenik in Mehanotehnika. V odbojki, streljanju in teku čez drn in strn so poleg moških tekmovalcev nastopale tudi ženske. Udeležba žensk ni bila zadovoljiva, posebno če upoštevamo, da v na-

šem kombinatu številčno prevladujejo ženske. Tu bo potrebno prihodnje leto storiti precej več in pritegniti večje število tekmovalk.

Posebna tekmovalna komisija, ki je vodila celotno tekmovalstvo, ni upoštevala samo tekmovalnih rezultatov, temveč tudi število udeležencev iz posameznih podjetij in ustanov. Na ta način je bil poudarek tudi na množičnosti, ki predstavlja tudi v športu pomembno postavko.

Na podlagi tekmovalnih rezultatov in ob upoštevanju števila udeležencev v posameznih panogah so bili po točkovnem sistemu doseženi naslednji izidi:

	Moški	
Vrstni red		Število točk
I. kegljanje:		
1.	Mehanotehnika (1892 kegljev)	5
2.	Riba (1753 kegljev)	3
3.	Gradbenik (1702 keglja)	1
II. Odbojka:		
1.	Gradbenik	5
2.	Obrtnik-Obnova	3
3.	Delamaris	1
III. Streljanje:		
1.	Delamaris	5
2.	Gradbenik	3
3.	Obrtnik-Obnova	1

IV. Vlečenje vrvi:		
1.	Delamaris	5
2.	Gradbenik	1

V. Namizni tenis:		
1.	Delamaris	5
2.	Gradbenik	1
3.	Mehanotehnika	1

VI. Balinanje:		
1.	Gradbenik	12
2.	Mehanotehnika	11
3.	Invalidi (izven konkurence)	10
4.	Delamaris	6
5.	ObLO	3
6.	Obnova	1

VII. Tek čez drn in strn:		
1.	Mehanotehnika	6
2.	Gradbenik	5
3.	Delamaris	4

VIII. Šah:		
1.	Delamaris I.	9
2.	Prosveta	6
3.	Mehanotehnika	6
4.	Delamaris II.	5
5.	Gradbenik	1

IX. Nogomet:		
1.	Mehanotehnika	7
2.	Delamaris	5
3.	Gradbenik I.	3
4.	Gradbenik II.	1

Naši balinarji pri igri

Ker je vladalo največje zanimanje za nogometne tekme in ker gornji pregled prikazuje samo uvrstitev moštev na podlagi točk, pridobljenih za izide in za udeležbo, podajam za to tekmovanje tudi posamezne izide in službeno lestvico:

Delamaris : Gradbenik I.	4:3
Mehanotehnika : Delamaris	4:1
Delamaris : Gradbenik II.	4:1
Mehanotehnika : Gradbenik I.	2:1
Mehanotehnika : Gradbenik II.	4:0
Gradbenik I. : Gradbenik II.	3:1

Lestvica:

1. Mehanotehnika	3	3	0	0	10:2	6
2. Delamaris	3	2	0	1	9:8	4
3. Gradbenik I.	3	1	0	2	7:7	2
4. Gradbenik II.	3	0	0	3	2:11	0

V skupnem plasmaju so se moške ekipe posameznih podjetij uvrstile takole:

1. Delamaris	43 točk
2. Mehanotehnika	36 točk
3. Gradbenik	34 točk
4. Invalidi	10 točk

Ado Makarovič:

Simon Rutar: O Izoli

(Tukaj podajamo našim bralcem nekaj odlomkov, ki se tičejo Izole, iz knjige Simona Rutarja »Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra«, ki je izšla v Ljubljani leta 1896 v izdaji Matice Slovenske v zbirki »Slovenska zemlja«. Ker je ta knjiga bibliofilska redkost, so na drugi strani ti odlomki zanimivi za zgodovino našega mesta s stališča ribištva in konzervne industrije. Objavljamo dobesedno po tisku iz leta 1896).

I

RIBARSTVO bi Istrani lahko mnogo bolj povzdignili, bodisi za svojo lastno tečno in ceno hrano, bodisi da bi dobre ribe v bližnja velika mesta za drag denar prodajali. V večji meri pa se pečajo z ribištvom le v milski dragi, v Stanjonu pri Koprju, okoli Pirana, Novograda, Poreča, Rovinja, Pulja in Voloskega. Podrugodi lovijo le od slučaja do slučaja kaj rib, zlasti za postne dni. Beneški ribiči, »čožjoti«, imajo pravico tudi ob isterski obali loviti, samo da se morajo držati jedno miljo od kraja.

Isterske ribe so bile že pri Rimljanih na zelo dobrem glasu, posebno pa zelo okusne ostrige te dežele. Tudi v začetku srednjega veka so Italijani prav iskali okusne isterske ribe in morske rake. Se koncem preteklega stoletja so izvažali iz Istre čez 100.000 baril (sodčkov za 65 l) soljenih rib in takrat so samo rovinjski ribiči zaslužili le za sardele od 30—40.000 ducatov ter potrebovali za prevoz čez 100 čolnov (bracer). Sedaj pa se opazuje po celi obali nazadovanje ribarstva in po nekaterih krajih je ribarjenje popolnoma ponehalo.

Vlada je bila poslala že v začetku šestdesetih let posebnega strokovnjaka na Francosko, ki naj bi proučeval tamošnje načine in naprave za umetno gojitev rib in ostrig ali kamenic ter potem tudi ob avstrijski obali nasvetoval pri-

5. Prosveta	6 točk
6. Obrtniki-Obnova	5 točk
7. ObLO	3 točke
8. Riba	3 točke

Ženske

Vrstni red	Število točk
I. Odbojka:	
1. Delamaris	3
2. Mehanotehnika	1
II. Tek čez drn in strn:	
1. Mehanotehnika	8
2. Delamaris	1
III. Streljanje:	
1. Delamaris	3

Vrstni red ženskih ekip:

1. Delamaris	11 točk
2. Mehanotehnika	9 točk

Ob koncu tekmovanja so zmagovalne ekipe v posameznih panogah sprejele nagrade, ki jih je poklonil Občinski sindikalni svet.

Zmagovita moška in ženska ekipa našega kombinata pa sta prejeli kot zmagovalca v skupnem plasmaju pokala v trajno last.

mernih zboljšanj. To je bilo pa tem bolj potrebno, ker so bili ribiči že popolnoma obupali nad svojim tako nevarnim rokodelstvom ter so raje lakoto trpeli, nego bi bili šli ribariti, n. pr. Izolani l. 1861, ko bi bili vendar lahko prav mnogo rib v bližnji Trst prodajali. Prišlo je tako daleč, da se Istrani držé ponekod pregovora: »riba je gola in ribič tudi«, t. j. da ribarjenje ne more ribiča ni rediti, ni oblačiti.

Glavne ribe, katere love Istrani, bile so že pri »živalstvu« naštete; vseh vrst pa je 95—100, ali od vsake vrste se nahaja le malo posameznih rib. Ribiči bi morali torej pomnožiti boljše vrste, katere se lahko dobro spečajo. Vendar vse prigojarjanje in podučevanje le malo koristi, kakor so dosedanje skušnje pokazale. Sedaj se dobiva jedva 80 % rib od one količine, ki bi se lahko dobivala, in še od te množice porabijo Istrani doma na licu mesta 57 %, tako da jih pride v trgovino le 43 %. Največ skupijo za prodane ribe v področju rovinjskega kapitanata, skoraj polovico manj v obsegu tržaškega in le jedno četrtino v obsegu pulškega kapitanata. Proračunali so, da dobi rovinjski ribič povprečno 292 gld. na leto, tržaški 242 gld., puljski 207 in lošnjiški 120 gld. Ves dobiček isterskega ribištva računa se na leto okoli 850.000 gld., ali od teh dobijo čožjoti najmanj 10 do 15 %.

Glavni dobiček ribištva dajejo sardele in teh se tudi največ izvozi na tuje. Količina lova (1) pa je odvisna od smeri, v kateri potujejo. Za sardelami pripotujejo tudi lokarde, palamide in tuni, (2) tako da je možno ribičem tudi te loviti. Med stalnimi ribami pa najbolj obrajtajo lubne (3) in jegulje, katerih tudi zadosti nalove ob isterski obali. Morske rake love skoro izključno le okoli Pulja, nekaj malega tudi okoli Rovinja. Okoli Cresa love posebno vrsto morskega raka, katerega ribiči imenujejo »Škamp« (cancer nor-

vegicus), ki se ne nahaja nikjer drugod po Jadranskem morju niti po drugih evropskih morjih, izvzema ob obalah norveških (4). Morske gobe love samo okoli Pulja, ali v neznatni količini. (Benussi, Manuale di Geografia dell'Istria, str. 112—115.)

II

Mnogo bogatejša (od ostale) je morska favna. Jadransko morje je sicer povsod bogato rib, najbolj pa ob isterski obali. Premnogo malih zalivov, drag in drugih zajed daje mnogim, tudi redkim ribam mirno, prijetno in hrane bogato zavetišče. Na več krajih obale je mnogo zagrajenih ribnikov, kjer sedaj sicer ne goje več rib, pa ljudstvo jih še vedno imenuje »val, valago«. Tune love posebno v Kvarneru, ob izlivu Raše, pa tudi ob zahodni Istri. Lov na sardele ze zlasti spleča pri Rovinju, Poreču in Kopru. V Kvarneru so nekaj posebnega zelo priljubljeni norveški raki, »škampi« imenovani. Najboljše ribe so dalje: luben (brancin), plošča, lokarda (škombro), in rudeča trilja (borbon) (5). Tudi prav lepih školjk se dobi v obilici.

III

Res je, da pojemajo starejše isterske obrti (tesanje ladij, ribištvo in sploh zaslužki z ladjami), ali mesto tega so se priprijeli Istrani drugih obrtnih strók, n. pr. **OHRANJEVANJA JEDIL.** Najvažnejše tako podjetje se nahaja v Izoli. Tamošnji meščani imajo poseben parnik, ki jim dovažja jegulje iz komakijskih močvirij (južno od Benotk), katere potem pražijo, marinujejo in v sodčke zapirajo, da se dolgo ohranijo. Ravno tako delajo tudi s sardinami, katere najprej speko, potem pa jih s sladkim oljem polijejo in v pločevinaste škatljice zadelajo. Celo takoimenovane ruske sardine (6) prireja tvornica v Izoli. Te ribice dobivajo prosto posoljene z norveške obale in v Izoli jih potem očistijo, s kisom polijejo ter z dišavami in drugimi priložki preskrbijo in skrbno v sodčke zabijejo, da ne more zrak do njih. Na tak način priredijo vsako leto več kot dva milijona konserv. Na podoben način

ohranjujejo tudi suho govedino in sočivo v pločevinastih škatljicah. Suhe slive dobivajo iz Bosne in Srbije, potem jih v pari zmečajo, očistijo in v lesenih škatljicah posušijo na razbeljenem zraku. Take slive prodajajo prav dobro na Angleško, v Skandinavijo in severno Ameriko. V tej veliki tvornici dela dan za dnevom 150 moških in ravno toliko žensk. Poleg nje pa sta v Izoli še dve manjši delavnici (7) za ohranjevanje sardin in podobne se nahajajo tudi v Kopru, Rovinju, Fazani in Cresu.

Pripombe uredništva:

I. kos je na straneh 95/96, II. kos na 45. in III. na 107/108. strani. Komentar bo mogoče sledil pozneje. Za danes opozarjamo le na sledeče točke:

(1) »Količina lova« (ne »ulova«, kakor mi uporabljamo;

(2) »Tun« je ime moškega spola: tun, tuni (ne tuna in tune, kakor mi uporabljamo); »lokarda« je bila nekoč verjetno mišljena kot škombrova samica, medtem ko slovenski (!) ribiči »ne poznajo ne skuš ne lokard, temveč le škombre« (T. Penko, Tržaški ribji trg, str. 124.); »palamida« je slovensko polanda, toda medtem se je pri nas udomačilo ime palamida, kakor piše Rutar.

(3) »Luben« je brancin; tukaj bi pritrdili Rutarju in ne Penku, ki je za brancin.

(4) Ime »škamp« (scampo) je postavil Rutar v narekovaje, kakor da se ne strinja z italijanskim imenom, toda ostal je škamp (Tone Penko, str. 119).

(5) »(borbon)« je tiskarska napaka za »barbon« (barbone), t. j. bradač (Penko) ali rdeča trilja (Rutar), ali pa je Rutar sam čul iz ust slovenskega ribiča »brbun« in naredil iz tega borbon; verjetneje pa je prvo, ker ni mogoče, da Rutar, ki je znal odlično italijanski, ne bi poznal te bradačice in njenih imen.

(6) te »ruske sardine« so sledi (selédki), slalniki.

(7) Opozarjamo na članek tov. Itala Delloreja »Iz zgodovine našega mesta« v tej številki.

Miro Banovac:

Vprašanja in odgovori

NAMESTO VPRAŠANJA — *Neka tovarišica, ki je podpisala svoj dopis s psevdonomom »Radovedna«, nas je prosila, naj ji pojasnimo vzroke povišanja radijske naročnine. Zal ne moremo objaviti njenega točnega vprašanja, ker smo ga odstopili RADIU KOPER s prošnjo, da nanj odgovorijo tovarišici, ker jim je zadeva najbolj znana. Odgovor, ki nam ga je dal sam direktor, tov. Bojan Kardelj, objavljamo v celoti zaradi njegove zanimive vsebine.*

ODGOVOR: »Kljub velikemu porastu radijskih naročnikov v Jugoslaviji, je ta porast po posameznih republikah zelo neenakomeren, odvisen pač od življenjskega standarda prebivalstva in stopnje elektrifikacije na posameznih področjih. Največ radijskih aparatov je — uoštevajoč število prebivalstva — v Sloveniji, zatem v Hrvaški in Srbiji, slede Bosna in Hercegovina, Makedonija in Črna gora.

Radijske postaje Bosne in Hercegovine, Makedonije in Črne gore so že vsa povojna leta dobivale dotacije svojih republik, dočim so se radijske postaje v Sloveniji, Hrvaški in Srbiji vzdrževale zaradi velikega števila naročnikov same. Toda že lani je nastopilo tako finančno stanje, da so morale tudi te postaje — kljub nenehnemu porastu števila naročnikov — prositi za dotacijo. Zakaj?

Radijska naročnina v znesku 250 din mesečno je bilo določena že skoraj pred 8 leti; od tedaj pa do danes so se cene za minuto radijskega programa močno spremenile. Porastla je cena električne energije, kot drugim so se povečale tudi plače radijskim uslužbencem, honorarji zunanjim sodelavcem, zlasti umetniškemu osebju, so občutno večji kot nekdanj.

Vendar vse to ni bistveno vplivalo na podražitev stroškov programa. Levji delež pri tej podražitvi je doprinesla razširitev programa, saj je n. pr. pred 8 leti Radio Ljubljana dajal le 15 ur programa dnevno, danes pa ga daje 19 ur. Poleg tega dajejo ostale radijske postaje v Sloveniji, ki jih pred 8 leti še ni bilo, kot n. pr. Ljubljana II, Celje, Murska Sobota, tudi po nekaj ur na dan lastnega lokalnega programa, največ pa ga daje Koper — 9 ur. Nadalje se je ustvarila mreža naših oddajnikov, zlasti UKV — Ljubljanski grad, Kum, Pohorje, Krvavec, Nanos, Koper, Beli križ, ki jih pred 8 leti še ni bilo, danes pa vendarle omogočajo, da večji del Slovenije lahko ob vsakem času dobro sliši radijske programe slovenskih postaj. Ta mreža pa seveda zahteva ne le stroške za vzdrževanje teh aparatov, temveč morajo biti na vseh teh novih točkah zaposleni tudi novi tehniki. Nadaljnja obremenitev

radijskih stroškov je televizijski program, ki v precejšnji meri črpa radijsko blagajno.

V Sloveniji z nekim večjim porastom števila radijskih sprejemnikov v doglednem času skoraj ne moremo več računati, saj pride že zdaj en sprejemnik za 5—6 prebivalcev.

Vse to so bili razlogi, da so radijske postaje zahtevale, da se njihovo finančno stanje uredi, bodisi s povečano naročnino za 50 din mesečno na aparat, bodisi z zagotovitvijo rednih dotacij s strani pristojnih organov. ZIS je to upravičeno zahtevo upošteval in odobril povišanje radijske naročnine. Vendar je pri tem uvedel novost, da še cela naročnina, t. j. 300 din plača le za prvi aparat; če pa ima nekdo dva ali več aparatov, plača za vsakega nadaljnega po 100 dinarjev mesečno. To je vsekakor pravičnejši sistem plačevanja radijske naročnine od prejšnjega, saj nihče na dva aparata hkrati ne posluša istega programa. Vendar pa za radijske postaje Slovenije, kjer je prijavljenih precej dvojnih aparatov, pomeni to prejšnje poslabšanje kot izboljšanje finančnega stanja. Zato zavod RTV Ljubljana za leto 1961 ponovno išče — kljub povečanju naročnine — dotacijo od republiških in zveznih organov.

VPRAŠANJE: Imam tak vtis, da iz navedbe olja na naših konzervnih škatlah ni mogoče ugotoviti, za katero in kakšno olje pravzaprav gre. Ločimo olivno od semenskega, toda semenskih olj je cela vrsta. Katero semensko olje je v dozi? Pa to še ni nič nasproti izrazom, kakor so na primer: »čisto«, »zelo čisto«, »najčistejše«, »rafinirano«, »fino«, »finejše«, »najfinejše«, »ekstra fino« in drugo. Rad bi vedel, kaj pomeni čisto olje. Glede na italijanski izraz »olio puro d'oliva« ne more pomeniti nič drugega kakor to, da to olje ni mešano z nobenim drugim oljem. Neko olje pa je lahko mešano ali nemešano. Torej so izrazi »čistejše« in »najčistejše« neumni ali lažnivi? Kaj pomeni »čisto namizno olje«, ki se postavi na mizo, da se po želji doda solati in je torej solatno olje. Kolikor jaz vem, je namizno olje mešano olje. Kaj pomeni torej »čisto namizno olje«, če ne čisto mešano olje? Kje je tukaj smisel takih izrazov? Nekaj drugega je zopet rafinirano olje, ki je očiščeno primesi in ostankov pri stiskanju oljk ali semen oljaric. Kaj potem pomeni, če je na isti škatli napisano »v rafiniranem semenskem olju« in »in olio d'arachide puro«? Priznam, da zares ne razumem nič več, čeprav se mi je prej zdelo, da se nekaj na to razumem. Prosim, da mi pojasnite, kaj vse pomenijo navedeni izrazi. (R.M.)

ODGOVOR: Obširno vprašanje tov. R. M. vsebuje celo vrsto drobnih podvprašanj, ki utegnejo zanimati širši krog naših bralcev. Zaradi tega smo se odločili, da zaprosimo naše tehnične strokovnjake, naj se spustijo v prikazano terminološko džunglo in nam pojasnijo, kakšna olja pravzaprav uživamo. Dobili smo odgovor, v katerem je med drugim rečeno:

»Oljarska industrija predeluje nešteto različnih semen in plodov v olja, ki so namenjena za prehrano človeka. V Jugoslaviji uporabljamo večinoma semenska rafinirana olja, in sicer: repično, sončnično, sojino, arašidno, oljčno, bučno, koruzno, sezamovo itd., ki so vsa jedilna rafinirana olja. Poleg tega uporabljamo še oljčno in bučno (praženo) olje, ki sta je-

dilni olji. Naš kombinat uporablja za konzerve predvsem oljčno jedilno rafinirano olje in tale semenska jedilna rafinirana olja: arašidno, repično in sončnično olje.

»Najfinejše«, »fino«, »čisto« itd. olje so izrazi, ki determinirajo rafinacijsko stopnjo. Italijani uporabljajo za to drugačne izraze, kakor na primer »olio rettificato A«, »olio rettificato B« in tako dalje. Prav gotovo pa je v mnogih napisih, ki jih navaja vprašanje, kakor tudi v drugih, ki jih vprašanje ne vsebuje, mnogo propagandnega trgovskega prizvoka, ki je v mnogih primerih zares odveč.

Glede kontretno navedenega primera, kjer sta na isti pločevinki napisana: »v rafiniranem semenskem olju« in »in olio d'arachide puro«, menimo, da gre očitno za nepravilen prevod, kajti v italijanskem napisu je točno navedena surovina »arachide«, slovenski napis nam pove le to, da je olje semensko.

Kaj vse mora biti obvezno napisano na ribjih konzervah, določa Pravilnik o kakovosti živil in o pogojih za njihovo proizvodnjo in promet, ki v svojem 96. členu pravi med drugim, da mora deklaracija ribjih konzerv vsebovati poleg drugih predpisanih podatkov tudi »vrsto uporabljene olja z oznako kakovosti (oljčno olje, rafinirano oljčno olje itd.)«.

VPRAŠANJE: Ko bo popravil razrito stezo v parku »Arrigoni«? Kdo bi bil dolžan, da jo popravi? Kdaj bo tisti faktor končno razumel, da je treba tudi nasuti na tistem mestu pred hišo, kjer že pet let ob vsakem dežju nastane mlaka, da je treba stopati po gredi? (R. O.)

ODGOVOR: Na vprašanje so odgovorili tovariši iz Uprave komunalne dejavnosti, ki so povedali: »...da je bil park »Arrigoni« do letošnjega poletja brez pravega oskrbnika, sedaj pa ga je prevzela Uprava komunalne dejavnosti. V tem parku je potrebno obnoviti vse steze in jih urediti tako, da po njih ne bo mogoče voziti z vozili. Sedaj so v parku gostišče, kino, garaža in še drugi objekti, katerih upravljavci ni ti malo ne skrbijo za videz parka, ki je eden od najlepših na naši obali.

Uprava komunalne dejavnosti bo to zimo in spomladi park uredila tako, da bodo iz nje odstranjeni vsi objekti, ki niso primerni, upravljavcem tistih, ki bodo ostali, pa bo naloženo, da bodo moralj redno skrbeti za čuvanje parka in dohodov, ki jih uporabljajo. Pred vhom v kino bo moralo urediti steze k'no podjetje, pred kegljiščem uprava kegljišča itd., medtem ko se bodomorale garaže odstraniti iz parka. Z ureditvijo prostorov pred kegljiščem, za gostiščem in ob obali bo ta park prijeten prostor za počitek in razvedrilo.

Iz tega odgovora ni na žalost razvidno, kaj bo v parku naredila tudi Uprava komunalne dejavnosti. Pričakujemo, da se ona ne bo omejila le na ukazovanje, kaj naj drugi delajo, ampak da bo tudi sama prispevala svoj delež za prijeten počitek in razvedrilo Izolanov in njihovih gostov.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI. Ali je mogoče, da je vsem vse popolnoma jasno, ko prihaja na uredništvo tako malo vprašanj? Prav gotovo ne! Vprašajte torej!

NAŠ GLAS je glasilo kolektiva Delamaris, torej je vaš glas! Zato se oglasite! Na primer, kako vam list ugaja in kaj pogrešate v njem? Pišite!

Uredništvo

A. B.:

Zorko Dežjot petdesetletnik

Kdo ga ne pozna, vedno vedrega in razpoloženega, pripravljenega pomagati in sodelovati kjer je potrebno! In prav ta mladostni nastop in razigranost sta nas motila, da mu nihče ni prisodil, da se je pred dnevi srečal z Abrahamom.

Zorko Dežjot

Tovariš Zorko je bil rojen 15. novembra 1910 v Misličah; to je vasica v Brkinih, ki je med NOB postala partizanska metropola na tem področju. Po končani osnovni šoli se je izučil v avtomehanični stroki in odslužil vojsko. Zaradi narodnostnega in razrednega zadržanja je kmalu prišel navzkriž s fašističnimi paragrafi, kakor sam pravi: »Jaz njih nisem trpel, oni pa mene ne!« Okusil je njihov zapor, in ko so ga leta 1939 hoteli zopet vtakniti v vojaško suknjo, je pobegnil v Jugoslavijo. Okupacija ga je našla pri Vojnotrgovskem zavodu v Zagrebu. Ker pa za NDH ni kazal nobenega navdušenja, je bil z drugimi somišljeniki vred odpuščen, nakar je delal do leta 1949 pri servisu »SAURER« v Zagrebu. V narodnoosvobodilnem gibanju je bil povezan od vsega začetka ter opravljal razne dolžnosti. V priznanje za delo med okupacijo in pri graditvi nove Jugoslavije je bil sprejet v ZK. V Izoli je tov. Dežjot od leta 1956, ves čas kot vodja mehanične delavnice (že v bivši Ex Ampelei, IRISU in sedanjem kombinatu).

Na svoji življenjski poti si je nabral veliko izkušenj, predvsem pa strokovnega znanja, ki ga s pridom uporablja in nesebično prenaša na mlajši kader. Svojim sodelavcem ni samo vodja, ampak tudi dober učitelj. Njegove delavnosti ne poznamo samo v kombinatu. Za požrtvovalno in uspešno delo v Avto-moto društvu je bil prav letos odlikovan z zlato značko Avto-moto zveze Jugoslavije.

Ob njegovem življenjskem prazniku mu vsi čestitamo in želimo vse dobro v krogu svojih dragih ter mu kličemo: tovariš Zorko, še na mnoga leta!

Disciplinski organi poročajo

Knjiga evidence disciplinskih kazni, ki jo nekateri poznajo pod imenom »črna knjiga«, je dobila od časa zadnjega poročanja zopet nekaj novih madežev, ki so prav zares »črni«.

Po dolgem poletnem spanju je disciplinska komisija vendarle oznanila svoje prebujenje z vabili na obravnavo zoper nekatere člane kolektiva, ki so bili glavnemu direktorju kot disciplinskemu organu nedosegljivi, ker so storili hujše disciplinske prekrške in jih je morala zato obravnavati disciplinska komisija.

Pred poroto kombinata sta se prvič pojavili A. Ružica in P. Vera zaradi istega prekrška: izgubljeni so bili akti podjetja, ki so jima bili zaupani v varstvo. Naloga komisije ni bila težka, ker pravi 114. člen našega pra-

vilnika o delovnih razmerjih pod točko 4, da predstavlja hujšo kršitev delovne discipline tudi »opustitev ukrepov za varnost delavcev ali zaupanih stvari, ali premajhna skrb za take ukrepe«. Ker sta opustili ukrepe za varnost zaupanih stvari, bosta obe tovarišici plačali denarno kazen 10 % osebnih dohodkov za dobo treh mesecev.

Z disciplinsko komisijo se je srečal že drugi v letošnjem letu tovariš B. Alojz. Zadnjič se je to zgodilo 7. novembra, ker je nekoč tako »previdno« upravljal svoje vozilo, da je ob trčenju s transporterjem skladišča gotovih izdelkov poškodoval samo transporter, medtem ko je kamion ostal cel. Na žalost komisija tega ni upoštevala in ga je kaznovala s strogim javnim ukorom zaradi transporterja. Obračun z disciplinsko komisijo bi bil seveda

še mnogo hujši, če ne bi B. Alojz naročil popravila transporterja na lastne stroške.

Strogi javni ukor je zabeležen v »črni knjigi« tudi ob imenu K. Ljubivoja, ker je »pozabil« seznaniti upravo z dejanjem B. Alojza. »Spomnil« se je na to šele po štiridesetih dneh, ko je glavni direktor sam opazil transporter v zakotnem odprtem prostoru tovarne, kjer je bil toliko časa izpostavljen vsem neugodnim vremenskim vplivom. Ko je komisija izrekla kazen, je bila mnenja, da »pozabljalivost« ne more nikogar opravičiti.

S. Emil je mislil, da se sme v tovarni obnašati kot v lastni hiši: ozmerjal je vratarja, si samovoljno vzel ključke delavnice po delovnem času, šel domov v delovni obleki kombinata itč. Na žalost mu disciplinska komisija ni priznala te pravice in mu je prisodila za pokazano »junaštvo« strogi javni ukor.

Z ukorom je disciplinska komisija kaznovala K. Ivana, ker ni mogel pokazati pristojnim organom kombinata nekaj zabojev proizvodov, ki jih je imel evidentirane v svojih knjigah. Res je sicer, da je primanjkljaj nastal verjetno zaradi pomote, vendar pa tudi ta ni dovoljena. Kazen je torej popolnoma zaslužena.

K. Olga je tolikokrat neopravičeno izostala od dela, da je morala obravnavati njen primer disciplinska komisija. Ker K. Olga pričakuje otroka, ji je disciplinska komisija prisodila le strogi javni ukor, čeprav so bili

njeni neopravičeni izostanki tako pogosti, da je zaslužila strožjo kazen.

Brezplačne goveje juhe si je zaželela S. Kristina. V oddelku, kjer je zaposlena, si je prisvojila nekaj mesa in kosti, da bi si doma izpolnila željo, toda pri izhodu ji je načrt pokvarila kontrolna služba. Disciplinska komisija se je odločila za strogi javni ukor, da bi bili vsi člani kolektiva še enkrat opozorjeni na posledice nedopustnega prisvajanja proizvodov ali drugih predmetov kombinata.

Glavni direktor je izrekel v preteklem obdobju samo eno kazen, in sicer ukor zoper J. Zorka, ki je bil nasilno odprl predal sodlavca, ki ga je osumil, da mu je vzel kladivo, za katerega je bil zadolžen. Imel je dvojno »smolo«: kladiva ni našel v predalu, njegovo ime pa je zašlo v »črno knjigo«. J. Zorko verjetno ne bo več stikal po tujih mizah v kombinatu.

S. Angela in B. Ivan (Gvido), ki sta tudi vzbudila pozornost disciplinskih organov, sta se izognila kazni s prekinitvijo delovnega razmerja, zaradi česar je moral biti disciplinski postopek ustavljen.

Da si ne bi bralci ustvarili nepravilnega mnenja o stanju discipline v našem kombinatu, pojasnjujemo, da so nekateri od opisanih primerov kršitve delovne discipline starejšega datuma. Disciplinska komisija jih je namreč obravnavala šele sedaj, ker je v njenem delu nastal zastoj predvsem zaradi objektivnih razlogov. Če tega zastoja ne bi bilo, bi bilo poročilo popolnoma drugačno.

Miro Banovac:

Iz personalne evidence

V mesecu septembru smo sprejeli v delovno razmerje 18 delavk in 14 delavcev. V istem času je bilo razrešenih 13 delavk in 4 delavci. Od teh nas je zapustilo 12 po sporazumu, 3 so odšli samovoljno, 2 pa sta bila upokojena.

Na novo so bili sprejeti v septembru: Kristina Suša, Slavica Fikfak, Alojzija Kapelj, Bazilija Slavec, Viktorija Slavec, Albina Tul, Albina Martinčič, Marija Kaligarič, Emilija Kaligarič, Mirela Grbec, Ana Miško, Ivana Pavlič, Marija Grižanič, Rina Sodomaco, Katarina Pahek, Fedora Radojkovič, Romana Prošenc, Marija Orsič, Aleksander Belič, Feliks Petrovčič, Ivan Vižintin, Joakin Pucer, Franc Sluga, Peter Ojdanič, Marjan Katarinčič, Peter Morato, Lino Tul, Vladimir Herman, Milan Maračič, Vicko Herman, Šime Maračič in Marcel Medoš.

Sporazumno so bili razrešeni: Amalija Maglica, Ana Farš, Petra Bizjak, Orlanda Jurinčič, Viktorija Slavec, Fani Antonič, Elda Majer, Marija Jakac, Miranda Žbogar, Gina Franca, Avgust Drole in Slavko Škapin.

Samovoljno so zapustili delo: Marija Medoš, Emilija Cergolj in Rikard Fičur.

Upokojena sta bila: Marija Dolenc in Fausto Delise.

V mesecu oktobru smo sklenili delovno razmerje z 12 delavkami in 6 delavci, razrešili pa smo 8 delavk, 5 delavcev in 1 uslužbenko. 7 od teh je zapustilo Kombinat po sporazumu, 3 so zapustili delo samovoljno, trem je potekla delovna pogodba, 1 pa je bil upokojen.

Na novo so bili sprejeti v oktobru: Štefanija Mandalenič, Silva Rojc, Silva Forca, Silva Stanič, Marija Marsič, Alice Muškovič, Amalija Cek, Marija Jurički, Kristina Filipič, Marija Stopar, Marija Zupan, Nada Simunkovič, Gvido Ražman, Julijan Donati, Peter Kleva, Marjan Hrvatina, Bruno Hrvatina in Marjan Gec.

Sporazumno so bili razrešeni: Gabrijela Dodič, Nerina Jenko, Angela Stres, Silva Starc, Marta Banovič, Gabrijela Rijavec in Zvonka Hrast.

Samovoljno so zapustili delo: Vera Frivarški, Marjan Ražman in Ivan Bernardi.

Zaradi poteka delovne pogodbe so bili razrešeni: Dorica Kravanja, Joakin Pucer in Avgustin Batinič.

V oktobru je bil upokojen tov. Peter Mascolin.

Upokojenim tovarišem se lepo zahvalju-

jemo za njihov prispevek k razvoju podjetja ter jim želimo še vrsto let srečnega in mirnega življenja! Še posebej se zahvaljujemo in čestitamo tovarišu Faustu DELISEJU, kate-rega ime je bilo v naših personalnih knjigah že od 13. decembra 1934!

Viktor Sinkovec:

Kompetence

Butalski občinski odbor sestavljajo, kakor vsako drugo občino, občinski veljaki. Vodi jih butalski župan, njegov namestnik, ki ga imenujejo tudi gospod podžupan, dalje gospod občinski tajnik, za njimi pa se vrste gospodje odborniki. Vsak od teh odbornikov ima seveda po svoji funkciji, ki se tudi v Butalah imenuje resor, svoje dolžnosti in pravice. Nekateri manj, drugi več, kakor se pač zna posameznik uveljaviti, bodisi s komolci ali koleno, s pametjo ali besedo, z zaslugami ali kritikantstvom. Seveda pa tudi v Butalah še vedno velja največ tisti mož, ki ima najdebelejšo možnjo.

Butalski odborniki pa niso opravljali samo občinskih dolžnosti. Kakor je v navadi drugje, so se tudi ti možje ubadali še z najrazličnejšimi dolžnostmi in funkcijami na polju kulture in prosvete, v športu, pri gasilcih itd.

Tako je bil odbornik Blaž Curk zraven še poveljnik butalskih gasilcev, ki je s svojo strogostjo, natančnostjo in ne preveč naglo preudarnostjo natančno in disciplinirano, da se brez temeljitega preudarka ni smelo ukrepati ničesar. Vse je moralo potekati strogo po določenem pravilniku čete, ki je bil za Blaža več kot katekizem.

Butalci so zidali novo šolo. To pač ni nič posebnega. Vsaka napredna vas gleda za dobrobit občine; zakaj si pametni Butalci tega ne bi privoščili. Do nesreče, ki je razburila in sprla Butalce med seboj, pa je prišlo prav zaradi šole.

Za šolsko poslovje je bilo treba pripeljati les, ki ga pa Butalci, da ne bi mečkali trave na vrtu gospoda župana, niso vedeli zložiti drugam kakor na sosedov travnik preko poti, ki je mejila butalsko občino od sosednje. Zadovoljno so si meli roke, češ, da le ni naših občini prizadeta nobena škoda. Joj, če bi tedaj vedeli, kakšna nesreča jih čaka in če bi vedeli, da bo šla zaradi njihovih strogih pravil celo šola po zlu. No, ne čisto po zlu, toda do predvidenega roka pa le ne bo pod streho.

Kakor se pač rado pripeti, če imajo opravka z ognjem otroci, je tudi tu prišlo do nepričakovane nesreče. Ob skladovnici suhih desk in tramov za ostrešje so vaški otroci napravili ogenj, da bi si spekli krompir, ki so ga nakopali seveda na njihovi sosednje občine. Pač kot nadobudni nasledniki modrih butalskih staršev. Kmalu je ogenj opravil svoje. Iz malega ognja je nastal velik kres, ki je zajel tisti za šolo pripravljene les in kaj kmalu je bila ogrožena vsa Butalska vas. Na mah je bila vsa vas pokonci. Ni dolgo trajalo pa so se zbrali do poslednjega tudi butalski gasilci s svojim poveljnikom. Vse je bilo hitro pripravljeno; brizgalke, cevi, moštvo in kar je treba. Samo povelja »Butalska gasilska bramba, pozor in špricaj!« ni bilo iz ust »zaprepasčenega« poveljnika. Ta se je namreč medtem spomnil, da je ogroženi material zložen na tujem ozemlju, kamor njegovo poveljstvo ne sega več. Ne kot odbornik ne kot poveljnik gasil-

cev butalske čete se ni upal prekoračiti butalskega statuta. S skrajnim naporom svojih butalskih možganov se mu je ukresala rešilna misel. Mrtvo tišino prisotnih gasilcev in na pomoč prihitelih vaščanov, ki jo je motil le prasketajoči ogenj, je pretrgalo ostro povelje poveljnika: »Butalska požarna bramba — razhod! — orodje pospraviti!« Hitrega kurirja je poslal h gospodu županu, naj nujno skliče občinsko sejo.

Ne dolgo zatem so se zbrali občinski možje ter so na dolgo in široko razpravljali o kompetencah. Toda njihova mnenja se nikakor niso ujemala; vsak je trdil drugače. Seja se je zavlekla pozno v noč in bi verjetno trajala še danes, če jene bi prekinil vaščan, ki je prišel s sporočilom, da je ves les in vsa vas pogorela do tal — razen občinske hiše in zidovja nove šole. Ta stoji še danes nedokončana in zato gre vse po zlu, česar se lotijo Butalci.

POROKE V ZADNJIH TREH MESECIH

V avgustu, septembru in oktobru so se poročili naši sodelavci:

Sonja Lipold in Tomo Jukič, Danica Kovačič in Jože Dodič, Ljubica Kojnak in Ludvik Kolenc, Mavricij Morato in Ivanka Dodič, Marija Runko in Remigio Petretič, Marija Škorja in Sveto Džabič, Anica Jambrovič in Marjan Božič, Marija Radovac in Jože Palčič, Gracijela Jugovac in Ivan Dančič, Anton Mikulič in Marija Herle, Ivanka Dodič in Emil Železnik, Marjan Mikuž in Ada Pavlič, Džema Knapič in Oskar Gropajc, Albina Filipčič in Pavel Grižonič, Marija Hrvat in Marjan Olenik, Alberta Barbo in Bruno Gasperini, Ivanka Jurišević in Janez Žlogar, Marija Ceglar in Bruno Poles, Marija Franza in Albin Lovrečič, Elda Olenik in Nesib Babič, Josipina Klobas in Ivan Ritoša, Mija Kavčič in Jože Železnikar, Marta Čepar in Ivan Škerjanc, Ružica Sirotič in Aldo Alessio, Pavla Bole in Konrad Jazbinšek.

Čestitamo!

TIPKARSKI ŠKRAT

V okrožnici splošnega sektorja z dne 21. 10., s katero se dovoljuje prost izhod dvema tovarišema, stoji: »Starešine v obaru!« Da ne bi prišli navzkriž s CHZ, predlagamo popravo besedila v »stare šine v obari«.

Z dekretom je odrejeno, da se »divizni referenti« preselijo iz komerciale v gospodarsko-računski sektor.

Da pa ne bi kdo mislil, da gre za reorganizacijo kake armade, uporabljajmo raje izraz »divizni referenti«.

Š. V.

Spominska nagradna križanka

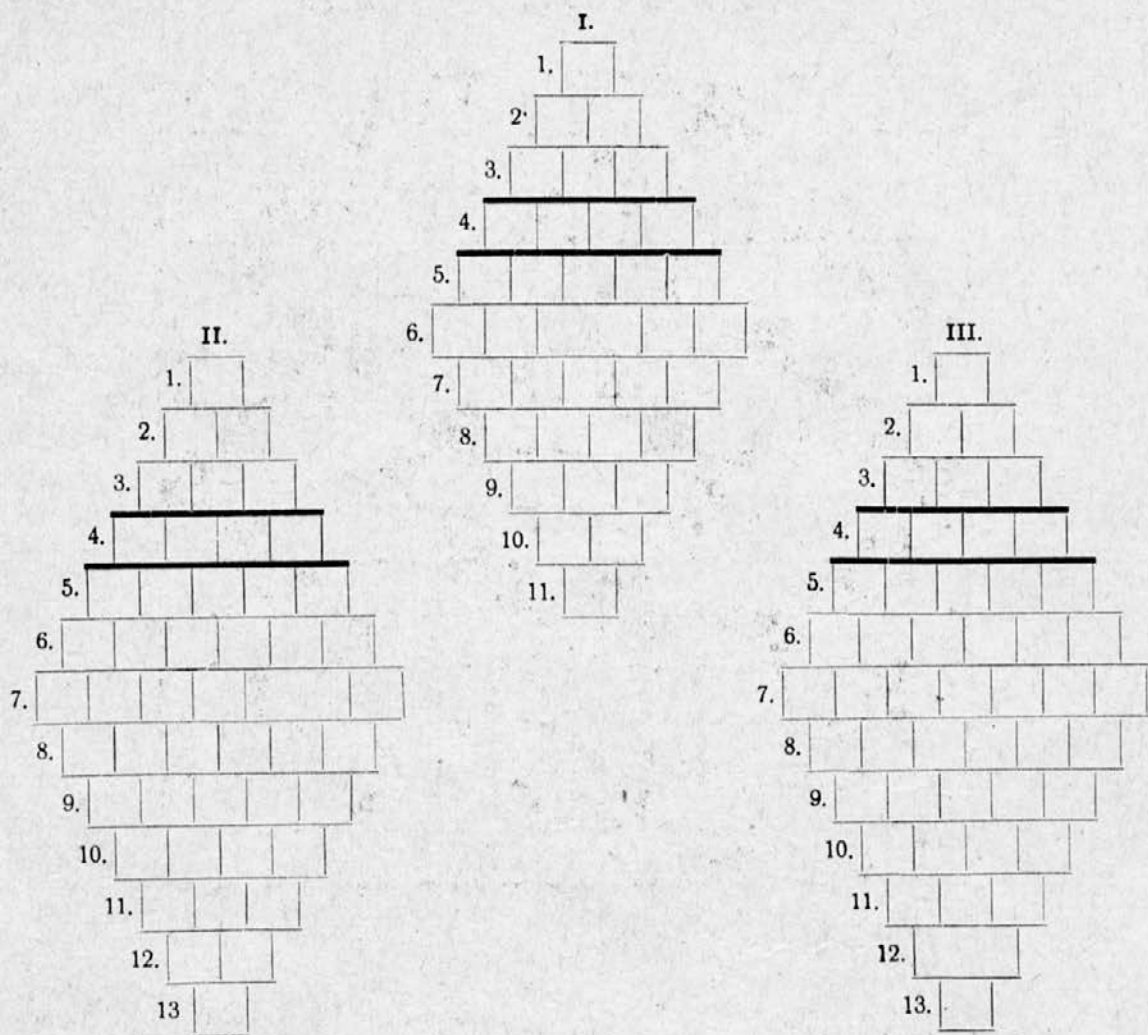
1	2	3		4		5		6		7	8	9	10
11				12				13	14		15		
16			17			18		19			20		21
		22					23				24		
25	26			27							28	29	
30			31					32		33		34	
		35				36		37		38		39	
	40			41						42			
43		44		45		46				47			48
49	50		51		52			53				54	
55		56		57		58		59				60	
		61	62							63			
64	65		66					67				68	
69		70		71			72		73			74	
75					76						77		

Vodoravno: 1. Vrsta ribe kot jo mi izgovarjamo, 4. eden naših potnikov, 7. mesto v Ukrajinski SSR, 11. jugoslov. reka, 12. začetnice slov. pesnika iz Brd, 13. nota, 15. žensko ime, 16. kemični znak za baker, 17. pogost slov. priimek, 19. kratica za neko evropsko državo, 21. kemični znak za aluminij, 22. slovenski narodni heroj, 25. enota NOV, ki je delovala tudi v okupiranih mestih, 27. mesto v Perziji, kjer so se leta 1943 sestali trije zavezniki, 28. oblika pomožnega glagola, 30. kratica za denarni zavod, 31. ime češkega reformatorja, ki je končal na grmadi, 32. knjižni zavod Slovenije, 34. oblastni organ (srbohr.), 35. zgoden, 36. naš zaveznik v revoluciji, 38. grška črka, 40. pobornik ilirizma, 41. vodna ptica, 42. žensko ime, 44. mlada kravica, 46. nekdanja stranka v Sloveniji, 47. žensko ime, 49. del telesa, 51. mesto v Vestfaliji, 53. drobi, 54. osebni zaimek, 55. gora na Goriškem, 57. napada, 60. afriška reka, 61. kmečki kralj, 64. kratica za mednarodni organ, 66. slovenski narodni heroj (ženska), 67. hebrejsko moško ime, 68. inicialke našega državnika, 69. vrsta nizozemske jadrnice, 71. nikalnica, 73. inicialke hrvatskega pisatelja, ki so ga leta 1941 ubili Ustaši, 74. noju podobna ptica, 75. kraj, kjer je bila formirana Prva proletarska brigada, 76. hrvatski pesnik, znan iz NOV, 77. strateška surovina.

Navpično: 1. Voditelj socialističnega gibanja v Srbiji pred prvo svetovno vojno, 2.

burmanski politik, 3. predlog, 4. slovenski narodni heroj, 5. nikalnica, 6. ugleden mož, 8. osebni zaimek, 9. slavnostna pesem, 10. mesto v Jugoslaviji, v čigar okolici je počila prva partizanska puška, 12. istrski junak, 14. boljševiški general, ki je potolkel Vrangla in Kolčaka, 17. kvartopirski izraz, 18. združenje obrtnikov v fevdalni dobi, 19. okrajšava za državno ureditev, 20. inicialke našega državnika, 22. sosedni črki, 23. oblika državne ureditve, 24. del vozila, 26. sibirski reka, 29. osebni zaimek, 31. zgodovinsko mesto v Bosni, 33. partizansko ime padlega komandanta slovenskih partizanov, 35. kratica italijanske radio službe, 36. etiopski velikaš, 37. mednarodni klic na pomoč, 39. mesto v Bački, 43. mesto v Jugoslaviji, znano po drugem kongresu KPJ, 45. mesto v Bački, 47. prebivalec azijskega polotoka, 48. vodja madžarske revolucije po I. svetovni vojni, 50. akademski naslov (okrajšano), 52. plin, 53. oče slovenske knjige, 54. osebni zaimek, 56. sosedni črki v abecedi, 58. napiši AJC, 59. ... vas, kraj na Notranjskem, 60. nogometni center, 62. inicialke hrvatskega pisatelja (Zlatarjevo zlato), 63. začetek elektrike, 65. mednarodna oznaka avtomobilov južnoafriške Unije, 68. žensko ime, 70. kratica za kulturno društvo, 72. predlog, 74. ime črke.

Rešitev pošljite do 15. decembra na uredništvo.

I. DOPOLNJEVANKA: BESEDE POMENIJO

1. samoglasnik, 2. sebi, 3. zver mačjega rodu, 4. obrat Delamarisa, 5. vonj — hrvatsko, 6. predelujemo mleko v sir, 7. znamka avtomobilov, 8. dalmatinsko moško ime, 9. velika sladkovodna riba, 10. znamka tovornih avtomobilov, 11. samoglasnik.

II. DOPOLNJEVANKA: BESEDE POMENIJO

1. predlog, 2. kratica humanistične mednarodne organizacije, 3. dvoživka, 4. nekdanji obrat Delamaris, 5. kritično stanje, 6. aristokratski naziv, 7. slovansko moško ime, 8. zimska taborišča, 9. kvarim, 10. židovsko moško ime, 11. letovišče v severnem hrvatskem primorju, 12. gasilsko in splavarsko orodje, 13. veznik.

III. DOPOLNJEVANKA: BESEDE POMENIJO:

1. oznaka v geometriji, 2. kratica ljubljanske ekonomske propagandne organizacije, 3. orožje nekaterih živali, 4. obrat Delamarisa, 5. znamka tovarne gospodinjstkih naprav, 5. zajčja pasma, 7. kraj na severni meji Slovenije, 8. hrvatsko moško ime, 9. telesna straža, 10. mil, 11. plazilec — strupenjača, 12. pritrdilnica, 13. začetek abecede.

V dopolnjevanjih je sestavljena vsaka nadaljnja beseda iz črk prejšnje besede, toda v drugačnem vrstnem redu. Dodati oziroma odvzeti ji je treba eno črko.

REŠITEV KRIŽANKE V ZADNJI ŠTEVILKI

Vodoravno: 1. Zaboji, 6. prodam, 12. sapa, 14. amen, 16. po, 18. ta, 19. kma, 21. al, 22. sa, 23. Oton, 25. troimen, 28. val, 29. molk, 31. smrad, 32. mine, 33. in, 34. uš, 36. bar, 37. ka, 38. at, 39. primitivist, 43. zbiran, 44. sipica, 46. va, 47. rokavičar, 48. GG, 50. Švejk, 52. rapir, 54. Tina, 55. idiot, 58. mali, 59. eta, 60. predlog, 62. reč, 63. ti, 64. ar, 65. Lea, 66. OM, 68. ne, 69. orel, 71. osat, 73. gradič, 74. pritok.

Navpično: 2. as, 3. bat, 4. opat, 5. ja, 7. Pa, 8. oman, 9. del, 10. an, 11. opomin, 13. emirat, 15. paleta, 17. Oton, 19. kombinatdel, 20. amaris Izola, 22. Sana, 24. ol, 26. rs, 27. ed, 28. vi, 30. kurirja, 32. masiram, 35. širok, 37. kipar, 39. pb, 40. mak, 41. Vič, 42. tc, 43. zaviti, 45. agilen, 46. všteti, 49. griček, 51. ena, 53. par, 55. ir, 56. idem, 57. to, 60. pred, 61. gosi, 64. ara, 67. mat, 69. or, 70. li, 71. or, 72. to.

Pravilno rešitev zadnje križanke sta poslali:

Mija Železnikar in Mariza Jankovič. Žreb je določil nagrado Miji Železnikar.